

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Obor: Právo a právní věda

Katedra teorie práva

Diplomová práce

Komparace role soudců v mezinárodních soudních orgánech

Autor: Alexander Mikoláš

Vedoucí práce: Doc. JUDr. Zdeněk Kühn, PhD., LL.M., S.J.D.

Akademický rok 2013-2014

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne...

Děkuji panu Doc. JUDr. Zdeňku Kühnovi, PhD., LL.M., S.J.D. za odborné vedení této práce, jeho pomoc, radu a trpělivost.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Faktické pozadí systému DSU.....	4
2.1 Normativní a institucionální pozadí.....	4
2.2 Jurisdikce.....	6
2.3 Obvyklý průběh sporu.....	8
2.4 Panely.....	21
2.5 Odvolací orgán.....	24
3. Faktické pozadí systému Soudního dvora.....	28
3.1 Normativní a institucionální pozadí.....	28
3.2 Jurisdikce.....	30
3.3 Obvyklý průběh řízení.....	32
3.4 Soudci a senáty.....	36
3.5 Generální advokáti.....	39
4. Komparace.....	43
4.1 Všechny státy jsou si rovny, ale velmoci jsou si ještě mnohem rovnější - Proporční a disproporční reprezentace v rozhodovacích orgánech.....	43
4.2 Kdo jsme, abychom soudili? - Státní příslušnost soudních osob a účast na rozhodování kauz.....	50
4.3 Výsledné porovnání - Jak si stojí systémy ESD a DSU ve srovnání s ideálem?.....	70
5. Závěr.....	72
Seznam zkratk.....	76
Seznam použité literatury a pramenů.....	77
Abstract.....	80

1. Úvod

Mezinárodní soudní orgány představují zvláštní průsečík realpolitiky, ideologie, práva a spravedlnosti. Jsou to místa, v nichž se střetávají aktuální mocenské zájmy s předem vytyčenými normativními hranicemi a nepředvídatelnou veličinou soudcovského uvážení. Mezinárodní soubor vlivů se zde pak promítá jednak v dynamické rovině samotné činnosti soudních orgánů a jejich výstupů, ale rovněž ve statické rovině institucionální architektury a „práva investitury.“

Tato diplomová práce je zaměřena právě na druhý ze jmenovaných aspektů, konkrétně na otázku praktického rozdělení relativní kontroly nad soudními orgány mezi globální aktéry, forem jeho projevů a související problematiku postavení soudních osob¹ a úpravy vztahů mezi nimi a jejich domovskými státy. Výšečí, v jejímž rámci bude toto zkoumání probíhat, jsou dva z nejvýznamnějších mezinárodních soudních orgánů: Soudní dvůr Evropské unie v úzkém slova smyslu a systém Dispute Settlement Understanding sloužící Světové obchodní organizaci.

Cílem je provést nejprve stručnou analýzu aktuálního stavu obou institucí, především z hlediska vlivu soudních osob na průběh řízení a vlivu domovských států a národní příslušnosti na samotnou rozhodovací činnost soudních osob v situacích, kdy mají tyto faktory za následek vznik přímého či nepřímého zájmu na výsledku řízení. Na tomto základě by měly být identifikovány podstatné kategorie, provedeno jejich porovnání a z rozdílů se vyvozeny obecné závěry a půdorys relativně ideálního přístupu k těmto problémům.

Práce se naproti tomu nepouští do hlubší psychologické nebo sociologické analýzy podstaty podjatosti jako takové, byť je v jejím rámci alespoň stručně nastíněn výchozí

---

¹ Nezvyklý výraz „soudní osoba“ je na tomto místě a dále v průběhu celé práce používán k souhrnnému označení soudců a dalších osob s přímým či nepřímým podílem na rozhodovací činnosti soudního orgánu (hlavním představitelem této zbytkové kategorie jsou generální advokáti Soudního dvora Evropské unie, viz níže, ale i nepravdiví arbitři, již nelze zcela zařadit pod kolonku soudce.)

model klíčových vlivů (potenciálně) působících na soudní osoby a možných následných efektů jejich subjektivního pohledu na věc.

Oba předmětné mezinárodní soudní orgány byly zvoleny zejména pro podstatný průnik v základní materii, jíž se zabývají (neboť WTO i EU představují fundamentálně ekonomická společenství – byť v případě druhého jmenovaného by bylo možné ve světle recentního vývoje považovat takovou kategorizaci již za příliš zjednodušující), a zároveň dostatečný rozestup ve faktickém filosofickém konceptu právního řešení sporů. Záměrem tak bylo v nejvyšší možné míře eliminovat nepodstatné proměnné tak, aby vynikly klíčové rozdíly v institucionální architektuře a formálním i neformálním vlivu jednotlivých zemí.

Pozvolná metamorfóza evropských společenství v současnou proto-federaci zároveň vrhá zajímavé světlo na vývoj Soudního dvora, který začínal svou existenci v téměř čistě politickém, ekonomickém a obchodním kontextu, aby později dospěl i k řešení otázek lidských svobod a unijní bezpečnosti. Podstatným faktorem při výběru institucí byla rovněž jejich dostatečná vytiženost a průběžná relevance; Analýza orgánů rozhodujících spory pouze v nepravidelných intervalech a na základě omezeného okruhu judikatury by opět podstatným způsobem posunula jádro zkoumání k partikulárnějším jevům.

Z hlediska právní teorie má tematika zkoumaná touto prací význam pro hlubší pochopení vztahu law in books a law in action. Sebelepší normativní systém nebude schopen dosahovat očekávaných výsledků, pokud jeho aplikace a dotváření ve sporných případech budou svěřeny soudům neschopným z jakéhokoliv důvodu vykonávat svou činnost řádně a profesionálně. Situace, v níž jsou teoreticky všechny soudní osoby v určité míře obecně podjaté z důvodu své státní příslušnosti, je sice specifická pro mezinárodní scénu, avšak poznatky o jejích mechanismech, důsledcích a možných protiopatřeních mohou nalézt širší uplatnění, jak analyticky tak i preskriptivně.

Struktura práce se nejprve zaměřuje na rekapitulaci relevantních faktů vztahujících se k oběma zkoumaným institucím. Následující analytická kapitola pak přistupuje k jejich

komparaci a vyvození širších závěrů v oblastech proporcionální reprezentace v rámci soudních kolegií a vlivu státní příslušnosti a dalších příbuzných faktorů na výsledky rozhodovací činnosti. Závěr je věnován jednak stručné faktické poznámce k relativní kvalitě úpravy zvolené oběma soudními orgány z hlediska eliminace identifikovaných problémů, a jednak shrnutí obecných poznatků vyplývajících z předchozí analýzy.

Diplomová práce odráží právní stav k 1. září 2013

2. Faktické pozadí systému DSU

2.1 Normativní a institucionální pozadí

Dispute Settlement Body (dále rovněž „DSB“) je specializovaným mezinárodním soudním orgánem ustanoveným v rámci systému smluv Světové obchodní organizace (dále rovněž „WTO“). Tento orgán byl s účinností od roku 1995 zřízen na základě druhého dodatku k mezinárodní Smlouvě o ustanovení Světové obchodní organizace, označovaného jako Dispute Settlement Understanding (dále rovněž „DSU“). Motivem pro jeho zřízení byla do značné míry praktická neefektivita předchozího systému řešení sporů dle článku XXIII smlouvy GATT z roku 1947, založeného na principu plného konsenzu všech smluvních stran, který ze zjevných příčin zřídka vedl k jakýmkoliv závazným výsledkům.²

DSU, navzdory své relativní stručnosti, upravuje institucionální i procedurální fungování DSB poměrně komplexně, ačkoliv v souladu s tradičním stylem zkládacích listin mezinárodních organizací ponechává značné množství detailů otevřených. Jeho 27 článků (plus dodatky) se kromě institucionální problematiky a procesních otázek *stricto sensu* vypořádává s celým postupem řešení sporů, včetně neformálních a nezávazných konzultací, mediace a smírčích řízení. Dalšími právními dokumenty významnými pro chod systému DSU jsou tzv. Pracovní postupy pro odvolací řízení a Procesní pravidla pro zasedání DSB.

Článek 2 DSU používá jazyk, z něhož zjevně vyplývá pojetí DSB coby orgánu nadaného vlastní pravomocí ustanovovat rozhodovací panely, přijímat jejich rozhodnutí, dohlížet na implementaci vydaných rozhodnutí a doporučení, a ve výjimečných dokonce povolovat členům,³ kteří utrpěli pro jednání jiného členského

---

2 Dispute Settlement System Training Module, sekce 2.1

3 Výraz „člen“ označuje v rámci WTO nejen členské státy, ale rovněž celní území bez vlastní státnosti (např. Hong Kong) a Evropskou unii jako zvláštní entitu vystupující a jednající samostatně, vedle svých vlastních členských států.

státu WTO újmu, přijetí určitých odvetných opatření. DSB tak má pravomoc řešit spory, přijímat v tomto rámci závazná rozhodnutí a sui generis tato rozhodnutí i vynucovat.

Z hlediska oprávnění, působnosti i účelu se tedy má jednat o soudní orgán; Tento orgán je ovšem ve svém fungování a struktuře poměrně neobvyklý, neboť se velmi úzce drží jakési obecné formy univerzálních mezinárodních organizací, na niž až sekundárně navazuje aparát uzpůsobený pro vykonávání soudní činnosti. Samotné DSB se skládá ze zástupců všech členů WTO a představuje de facto pouze zvláštní zasedání Generální rady WTO.⁴

Ve vztahu k řešení sporů je hlavní úlohou DSB ustanovování ad hoc panelů pro posouzení jednotlivých případů a jmenování stálého odvolacího orgánu.⁵ V rámci těchto podřízených orgánů pak reálně probíhá samotná soudní činnost v užším slova smyslu, spočívající v právním a faktickém posouzení stížností předložených členy. Přinejmenším z formálního hlediska je ovšem otázka tvorby a přijímání rozhodnutí ve věci poměrně nepřímá.

Jako určitý relikv zmiňovaného konceptu DSB coby mezinárodního orgánu je totiž dle znění čl. 11 DSU účelem panelů pouze napomáhat DSB při plnění jeho funkcí; Rozhodnutí samotná jsou přijímána v rámci zasedání plenárně všemi členy. Panely (a potažmo i odvolací orgán) by tak měly plnit pouze jakousi funkci odborných navrhovatelů znění rezoluce – zdánlivě.

Do hry totiž vstupuje v úvodu zmiňovaný *raison d'être* nové koncepce řešení sporů v rámci WTO. Zatímco původní dohoda GATT 1947 vycházela z tradiční doktríny státní suverenity, vyžadující konsenzuální přijímání rozhodnutí (a tedy efektivně poskytující právo veta všem členům, včetně přímých účastníků sporu), DSU přichází s poměrně radikálním rozhodovacím systémem založeným na inverzi požadavku konsenzu – předložené zprávy panelů a odvolacího orgánů jsou automaticky přijaty, pokud se

---

4 LOWENFELD, F. Andreas. *International Economic Law*, str. 153

5 orig. Appellate Body; DSU čl. 2 odst. 1

všichni členové nevysloví proti.⁶ Reálně je tak jejich přijetí v podstatě jisté (zvláště pohlížíme-li na ekonomické spory mezi státy jako na hru s defakto nulovým součtem).

Panely a zvláště Odvolací orgán tak navzdory své proklamované pomocné roli po materiální stránce nesou rozhodovací složku soudní pravomoci svěřené DSB v téměř plné šíři. V důsledku je soudní pravomoc DSU neobvyklým způsobem dekoncentrovaná mezi mezi nominálně pomocné podorgány a samotnou schůzi členů, která je jako jediná nadána pravomocí přijímat závěry posouzení jednotlivých sporů a schvalovat protiopatření v případech, kdy není sjednána náprava zjištěného závadného stavu; Na druhou stranu však tuto svou pravomoc v zásadě musí vykonávat automaticky a bez skutečné schopnosti do výběru konečného právního stavu zasáhnout.

2.2 Jurisdikce

DSB je orgán příslušný k řešení sporů vyplývajících z jednak z jednotlivých smluv tvořících systém volného pohybu zboží vyjmenovaných v prvním dodatku k DSU (multilaterální dohody o obchodu se zbožím v rámci systému GATT 1994, obecná dohoda o obchodu se službami – GATS, a dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví – TRIPS) předloženým v souladu s postupy vyžadovanými příslušnými ustanoveními těchto smluv, a jednak ke sporům vyplývajícím ze samotné smlouvy o WTO a DSU jako takového (dále společně „zastřešené smlouvy“).⁷ Právo obrátit se na DSB se žádostí o řešení sporu vztahujícího se k obchodu mezi Členy WTO tak bezprostředně vyplývá právě až ze specifických ustanovení jednotlivých dohod upravujících rozdílné sektory mezinárodního obchodu.

Konkrétní ustanovení o řešení sporů obsažená v zastřešených dohodách převážně buď doslovně, či s drobnými modifikacemi, přejímají nebo přímo odkazují na čl. XXII a XXIII dohody GATT 1994.⁸ První ze jmenovaných článků přitom obsahuje úpravu neformálního obecného řešení jakýchkoliv vzájemných sporů cestou zakotvení

6 Dispute Settlement System Training Module, sekce 6.4

7 DSU, čl. 1 odst. 1

8 Dispute Settlement System Training Module, sekce 4.1

povinnosti k zahájení a vedení vzájemného jednání v dobré víře. Druhý článek pak již poskytuje pro užší množinu případů, v nichž některá ze smluvních stran shledá, že výhody plynoucí jí z ustanovení dohody GATT 1994 jsou anulovány nebo omezeny z důvodu působení jednoho nebo více ze tří vyjmenovaných faktorů, této dotčené straně rovněž nejprve možnost obrátit se se svou stížností přímo na domnělého (nebo domnělé) „narušitele“ a v případě neschopnosti dosáhnout touto cestou uspokojivého řešení i následnou možnost předložit spor k rozhodnutí plénu smluvních stran příslušné mezinárodní dohody.

Původní text článku XXIII GATT 1994 byl pochopitelně přijat ještě před schválením a vstupem v účinnost DSU, k němuž došlo až v následujícím roce. V důsledku jeho text v hrubých obrysech popisuje proces, jenž byl následně v rámci systému řešení sporů propracován do hloubky, a pasáž o možnosti obrátit se se žádostí o řešení konfliktu na ostatní smluvní strany je tak dnes vykládána jako odkaz na DSU.⁹

Výše zmiňované tři příčiny ztráty výhod opravňující dotčenou stranu k uplatnění prostředků systému řešení sporů jsou: i) nesplnění povinností vyplývajících ze zastřešené dohody jednou z ostatních stran, ii) přijetí opatření některou ze stran, bez ohledu na otázku jeho rozpornosti s ustanoveními příslušné dohody, nebo iii) existence jakékoliv jiné situace.

Z těchto tří možných typů zásahu do benefitů vyplývají i tři různé formy stížností: Nejtypičtější stížnost pro porušení, která je užívána v případech, kdy dotčený člen utrpěl v důsledku komisivního či omisivního jednání jiného člena v rozporu s ustanoveními příslušné dohody; Podstatně méně obvyklá stížnost „bez porušení“¹⁰ pro případy, kdy je újma způsobena opatřením, které není relevantní úmluvou výslovně zapovězeno; A konečně nejméně užívaná „situační“ možnost pokrývající veškeré zbytkové případy, v jejichž důsledku by mohly být výhody vyplývající z některé ze zastřešených smluv omezeny.¹¹

9 Dispute Settlement System Training Module, sekce 4.2, str. 1

10 Orig. "violation" a "non-violation" complaint.

11 Dispute Settlement System Training Module, sekce 4.2, str. 1; Jako příklad reálných situací, na něž původně mělo zbytkové ustanovení dopadat, jsou uváděny významné makroekonomické výkyvy (v zaměstnanosti, cenách komodit, platební bilanci).

Hlavní výhodou a důvodem pro převážné využívání stížnosti "pro porušení" je presumpce vzniku újmy, omezující důkazní břemeno stěžovatele na prokázání porušení povinnosti vyplývající z příslušné dohody na straně jiného jejího signatáře, která vyplývá z formulace čl. 3 odst. 8 DSU. Různé formy stížností mohou být přitom v rámci jedné kauzy kombinovány.

Ve svém předmětu může stížnost směřovat obecně proti jakémukoliv zásahu narušujícímu výhody, jež by stěžovateli měly plynout z příslušné zastřešené dohody. Jak však vyplývá ze znění čl. 6 odst. 2 DSU, stížnost musí specifikovat tyto výhody na základě konkrétních článků zastřešených dohod, z nichž vyplývají. Samotné články je z tohoto hlediska možné na základě jejich obsahu rozdělit do dvou základních kategorií: Články zakazující určité jednání (např. uplatňování dovozních tarifů) mohou být porušeny pouze právě aktivním jednáním smluvní strany; Naproti tomu články zastřešených dohod určité jednání vyžadující (např. povinnost zajistit právní ochranu průmyslových vzorů) mohou být porušeny i omisivně. Předmět jednotlivých stížností je tak důsledku reálně omezen typem ustanovení, jehož se stěžovatel hodlá dovolat.¹²

2.3 Obvyklý průběh sporu

Jedním z mnoha dalších znaků poukazujících na silné ukotvení DSB v tradici mezinárodního práva veřejného a jeho primárně smířčích tendencí¹³ je podmínění přístupu k závazným metodám řešení sporu zahájením konzultací mezi stranami. Dotčený účastník některé ze zastřešených dohod (dále rovněž „dotčená strana“ či „stěžovatel“) je nejprve povinnen stranu viněnou z porušení relevantních povinností (dále rovněž „respondent“) písemně vyzvat k jednání a zároveň o tomto kroku

---

¹² Dispute Settlement System Training Module, sekce 5.2

¹³ WALLACE, M.M. Rebecca. International law, str. 4

vyrozumět prostřednictvím sekretariátu DSB. Tímto krokem je spor v rámci WTO formálně zahájen.¹⁴

Respondent je dle čl. 4 odst. 3 DSU zavázán poskytnout k vedení konzultací odpovídající příležitost, prakticky zhmotnělou v povinnosti na výzvu ve lhůtě 10 dnů od jejího obdržení odpovědět a ve lhůtě 30 zahájit v dobré víře vzájemné jednání. Konzultace probíhají za zavřenými dveřmi a jejich obsah zůstává i v rámci dalších kroků řízení důvěrný. Až v případě, že konzultace nepřinesou ve lhůtě nejméně 60 dní žádoucí výsledek, může být spor předložen DSB k ustanovení panelu, který věc posoudí. V případech, které nesnesou odkladu (např. spory týkající se zboží podléhajícího zkáze),¹⁵ jsou lhůty zkráceny na 10 dní pro zahájení jednání a 20 dní pro urovnání konfliktu. Porušení povinnosti vyzvané strany k včasné odpovědi či účasti na jednání je sankcionováno možností stěžovatele obrátit se na DSB okamžitě (přičemž strany mohou tohoto urychlení dosáhnout rovněž shodným projevem vůle konzultace předčasně ukončit). V duchu zmiňovaných obecných mezinárodněprávních tendencí mohou strany v této fázi rovněž využívat celého spektra „měkkých forem“ řešení mezinárodních konfliktů (dobré služby, smířčí řízení, mediaci) a kdykoliv, i v průběhu formálního řízení, dospět k vzájemné dohodě a spor ukončit.

V případě selhání diplomatických postupů a následného předložení sporu DSB je nejpozději při druhém následujícím zasedání orgánu ustanoven panel, jemuž je svěřeno posouzení sporných otázek. Žádost musí být podána nejpozději 11 dnů před příštím plánovaným zasedáním DSB.¹⁶ Zatímco při prvním zasedání, na němž je žádost o ustanovení panelu předložena, může díky požadavku konsensuálního rozhodnutí tuto žádost protistrana zablokovat, na následujícím zasedání, odehrávajícím se obvykle po uplynutí jednoho měsíce, již k ustanovení panelu dojde automaticky, pokud se proti němu nepostaví hlasy všech členů.

Obsah žádosti o ustanovení panelu je zároveň významný pro určení rozsahu jeho jurisdikce, neboť spor (pokud se jeho strany nedohodnou jinak) je následně omezen

¹⁴ DSU, čl. 4 odst. 4

¹⁵ DSU čl. 4 odst. 8

¹⁶ Procesní pravidla pro zasedání WTO ve znění Zvláštních pravidel pro zasedání DSU, pravidla č. 2 a 3

pouze na zkoumání otázek předložených v rámci tohoto dokumentu, a to pouze ve vztahu k ustanovením zastřešených smluv WTO, jichž se dotčená strana výslovně dovolala. Jinými slovy musí být již v tomto bodě uneseno břemeno tvrzení, neboť procesní pravidla nepřipouští jeho doplnění nebo rozšíření v následujících fázích.¹⁷

Po své ustavení panel nejprve připraví po konzultaci se stranami sporu rozvrh průběhu řízení. Vzor pro postup panelu je obsažen ve 12. článku III. dodatku k DSU, avšak panel se od něj může po projednání se stranami sporu odchýlit, považuje-li to za žádoucí. V praxi panely obvykle dodržují doporučenou strukturu, v určitých případech doplněnou o vhodné modifikace.¹⁸ Rozvrh především zahrnuje závazné lhůty pro písemná vyjádření stran, ústní projednání a následné vypracování závěrečné zprávy panelem.

Prvním krokem ve věci může být zodpovězení předběžných otázek, pokud byly vzneseny (např. pokud byla zpochybněna dostatečná určitost žádosti o ustavení panelu), avšak je na uvážení panelu, zda o těchto námitkách rozhodne na počátku řízení nebo až v rámci konečné zprávy.¹⁹ Prvním *pravidelným* krokem je písemné vyjádření stran, které zpravidla zahajuje dotčená strana, následovaná replikou respondentem. Po písemné výměně stanovisek se strany sejdou k prvnímu formálnímu ústnímu jednání ve věci, které zahrnuje předložení otázek ze strany panelu a stran navzájem. Po prvním ústním jednání následuje druhé kolo (tentokrát simultánních) písemných replik a druhé ústní jednání. Na základě úvahy panelu se mohou cykly ústních jednání a předkládání otázek opakovat ještě vícekrát, zvláště v případech, kdy je nutné vyžádat si k některé z otázek externí odborné stanovisko.

Po uzavření jednání přechází panel k fázi vnitřního posouzení předložených otázek a vypracování své závěrečné zprávy. Zpráva panelu se skládá ze dvou částí – popisné části a nálezu. Popisná část obsahuje shrnutí faktů kauzy, tvrzení stran a především

---

¹⁷ Dispute Settlement System Training Module, sekce 6.3, str. 1

¹⁸ Ibid. str. 2

¹⁹ Ibid. str. 3

sumarizaci prezentovaných argumentů. Nález pak obsahuje závěry panelu o tom, zda je stížnost dotčené strany oprávněná či nikoliv, a odůvodnění těchto závěrů.²⁰

V případě, že panel shledá, že napadené opatření respondentů je v rozporu s jeho povinnostmi vyplývajícími z některé ze zastřešených dohod, nález zahrne rovněž doporučení směřující vůči DSB, aby vyzvala příslušného člena k zjednání nápravy a úpravě příslušného opatření tak, aby bylo uvedeno opět do souladu se smluvním právem WTO. Panel může dle čl. 19.1 DSU rovněž zahrnout návrh způsobu, jakým by příslušný člen mohl tohoto stavu dosáhnout. (Tento návrh konkrétního způsobu nicméně nemá závaznou povahu; Člen má pouze povinnost dosáhnout konformního stavu a výběr cesty, jejímž prostřednictvím ho dosáhne, je čistě v jeho rukou.)²¹

Navržené znění popisné části je nejprve předloženo stranám sporu k vyjádření. Účelem tohoto kroku je především předejít jakýmkoliv faktickým chybám nebo možným zkreslením či opomenutím, která by již nebylo možno později napravit.²² Po vyjádření stran (nebo uplynutí lhůty pro jejich vyjádření) panel zpracuje takto získané poznatky a stranám předloží tzv. mezitímní znění celé zprávy, zahrnující popisnou část, nález i doporučení. Strany jsou opět oprávněny se ke zprávě vyjádřit a mohou si rovněž vynutit další jednání panelu k určitým bodům zprávy. Tato fáze je zvláště významná z hlediska posouzení faktických otázek – neboť případné pokračování řízení před odvolacím orgánem je (přínejmenším formálně) omezeno výlučně na posouzení právních aspektů sporu. Pro strany tak mezitímní zpráva představuje poslední možnost ovlivnit posouzení skutkového stavu kauzy. Bez ohledu na okolnost, zda panel na jejich základě provede ve vypracované zprávě úpravy či nikoliv, s podněty stran se musí v její konečné podobě vypořádat.²³

Po uplynutí lhůty dvou týdnů od skončení mezitímní fáze řízení je konečná podoba zprávy panelu předložena stranám sporu a po překladu do oficiálních jazyků rovněž rozeslána všem členům DSB a zveřejněna. Pro zajištění efektivního fungování systému

---

20 DSU, čl. 12 odst. 7

21 LEE, Kil Won, *Improving Remedies in the WTO Dispute Settlement System*, str. 27

22 LOWENFELD, F. Andreas. *International Economic Law*, str. 153

23 DSU, čl. 15 odst. 3

řešení sporů je panelům obecně poskytnuto na provedení řízení 6 měsíců od okamžiku jejich úspěšného ustavení a jednoznačného určení předmětu jejich posouzení, nebo 3 měsíce u sporů, které nesnesou odkladu. V případech, kdy panel považuje vydání zprávy v této lhůtě za neproveditelné, může podat DSB písemnou odůvodněnou žádost o poskytnutí nanejvýš dalších tří měsíců.²⁴ I samotný průběh jednolivých stádií řízení je vysoce strukturovaný a omezený lhůtami v řádech několika týdnů. V jistém kontrastu k právě uvedenému je čl. 12 odst. 12 DSU dotčené straně poskytnuta možnost přerušit průběh řízení až na dobu 12 měsíců. Obvyklým účelem tohoto kroku je vytvořit prostor pro neformální jednání mezi stranami a tento institut tak opět představuje určitou formu úlitby snahám dosahovat řešení sporů vzniklých v rámci WTO primárně diplomatickými metodami.

Samotná zpráva panelu ovšem ještě nepředstavuje v právním slova smyslu rozhodnutí; Panely formálně produkují pouze návrh posouzení předloženého sporu, podmínkou jehož právní relevance je teprve následné přijetí ze strany DSB. Samotných akt přijetí je dle obecné logiky systému navrženého k efektivní tvorbě finálních rozhodnutí opět detailně a rigorózně upraven ustanoveními DSU. V první řadě je pro přijetí zprávy panelu vytyčen přesný časový rámec: Ne dříve než 20 a ne později než 60 dní od předložení zprávy všem členům DSB.²⁵ Účelem spodního limitu je poskytnout stranám sporu dostatečnou lhůtu pro zvážení odvolání.

V případě, že se žádná ze stran nerozhodne obrátit v této lhůtě na odvolací orgán, rozhodnutí o přijetí zprávy je na návrh postoupeno zasedání DSB. Zde se uplatní metoda „inverzního konsensu.“ Zpráva je přijata, pokud se všichni členové jednomyslně nevyjádří proti jejímu přijetí, a to včetně stran sporu, z nichž v zásadě alespoň jedna musí považovat vyznění zprávy za pro ni příznivé. Přijetí zprávy je tak v tomto případě téměř jisté, nebo, přesněji, je zcela ponecháno v rukou „vítězné strany.“ Podstatným detailem je totiž skutečnost, že přijetí zprávy musí být nejprve skutečně navrženo jako bod programu zasedání, a to jedním ze členů DSB. Nestane-li se tak, k přijetí zprávy panelu navzdory ustanovení čl. 16.4 DSU nedojde.²⁶

²⁴ DSU, čl. 12 odst. 8 a 9

²⁵ DSU, čl. 16

²⁶ V praxi bývá tato situace nejčastěji důsledkem dodatečného diplomatického urovnání sporu.

V praxi bývá ovšem záležitost vypracováním a přijetím zprávy panelu skončena pouze v poměrně malém zlomku případů. V 70 % sporů, které dopějí až do fáze předložení konečné zprávy, se alespoň jedna ze stran sporu využije svého oprávnění dle článku 16.4 DSU a obrátí na odvolací orgán se žádostí o přezkum.²⁷

Postup v odvolacím řízení je v rámci samotného DSU upraven poměrně stručně, jediným obshálejším článkem 17. Odvolací orgán tak přijímá a průběžně doplňuje a upravuje vlastní soubor detailních procesních pravidel označovaný jako „Pracovní postupy pro odvolací řízení.“²⁸ Pro podání odvolání vůči zprávě panelu neexistuje pevná lhůta; Relevantní faktickou hranicí je přijetí zprávy ze strany DSB. Jak bylo výše uvedeno, k aktu přijetí může dojít kdykoliv mezi 20. a 60. dnem od předložení zprávy všem členům DSB s tím, že k podání návrhu na zahrnutí tohoto bodu do pořadu jednání musí dojít nejpozději 10 dnů před plánovaným zasedáním DSB. Podání odvolání tedy může proběhnout kdykoliv v tomto časovém úseku.

Z formálního hlediska musí být odvolání podáno současně písemně sekretariátu DSB a sekretariátu odvolacího orgánu a to výlučně jednou ze stran sporu.²⁹ Vedlejší účastníci nemohou sporem disponovat, v případě podání odvolání jednou ze stran však mají možnost se na řízení dále podílet.³⁰ Členové WTO, kteří se první fáze řízení před panelem neúčastnili, mohou v odvolací fázi participovat pouze jako amici curie.

Odvolání proti zprávám panelu jsou omezena na přezkum právních otázek a panelem uplatněných právních výkladů. Další zkoumání faktických okolností nad rámec šetření provedeného panelem není v odvolací fázi již možné. (Praktické rozlišení skutkových a právních otázek není pochopitelně proveditelné s absolutní jednoznačností. Samotný odvolací orgán charakterizoval faktickou otázku jako obecné zjištění, zda se určitá

---

27 Statistika průběhu a ukončení sporů dostupná z http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/stats_e.htm

28 Orig. “Working Procedures for Appellate Review”

29 DSU čl. 17 odst. 4

30 Ibid.

událost odehrála v daném prostoru a čase.³¹ Reálně v hraničních a sporných případech odvolací orgán inklinuje k provedení přezkumu.³²)

Rovněž samotné posouzení a vyhodnocení skutkových otázek provedené panelem není v odvolací fázi řízení předmětem přezkumu, s výjimkou případů, v nichž panel vystoupil z mantinelů stanovených čl. 11 DSU provést objektivní zhodnocení předložených otázek. Námitka jedné ze stran sporu, že panel toto pravidlo nedodržel, je považována za otázku práva a jako taková může být odvolacím orgánem přezkoumána.³³

Oznámení o odvolání musí po věcné stránce obsahovat stručné shrnutí podstaty námitek vůči zprávě panelu, zahrnující i tvrzená pochybení panelu v právních závěrech a interpretaci. Z hlediska svého předmětu může odvolání směřovat jednak vůči závěrům panelu (tj. typicky konstatování, že respondent porušil/neporušil některou ze svých povinností dle zastřešených smluv) a jednak i vůči jednotlivému právnímu zjištění či výkladu některého ze smluvních ustanovení. Odvolání musí být dostatečně určité, byť nároky kladené na specifickou jsou v tomto případě z praktického hlediska nižší než v případě žádosti o ustavení panelu. Odvolání nicméně stále představuje pro druhou stranu sporu výchozí bod, na jehož základě připravuje své vlastní protiargumenty a je tedy žádoucí, aby přinejmenším označilo body zprávy, které odvolatel považuje za vadné.³⁴

Po podání odvolání je z osob zasedajících v odvolacím orgánu ustaven dle pravidel postupné pravidelné rotace tříčlenný odvolací senát, jemuž je následně předán veškerý spisový materiál shromážděný během řízení před panelem. Senát ze svého středu zvolí předsedu, řídícího ústním jednáním a koordinujícího celkový průběh odvolací fáze řízení a vypracování zprávy o odvolání.³⁵

---

31 Zpráva odvolacího orgánu v kauze Measures Concerning Meat and Meat Products, WT/DS26/AB/R, WT/DS26/AB/R, odst. 132

32 Dispute Settlement System Training Module, sekce 6.5, str. 2

33 Dispute Settlement System Training Module, sekce 6.5, str. 2

34 Pracovní postupy pro odvolací řízení, čl. 20 odst. 2 písm. d)

35 DSU, čl. 17. odst. , ve spojení s Pracovními postupy pro odvolací řízení, čl. 6 a 7

Vzhledem k zastřešujícímu principu rychlého a efektivního průběhu řízení je odvolací fáze vázána relativně ještě přísnějšími a rigidnějšími lhůtami řídicími postup projednávání. Do deseti dnů od podání odvolání musí odvolatel senátu předložit své podání obsahující podrobnou argumentaci k tvrzeným nedostatkům zprávy panelu a případný návrh požadovaného znění výroku odvolacího orgánu. Do patnácti dnů od téhož bodu může rovněž druhá strana sporu podat vlastní protiodvolání. Lhůta 25 dnů je pak poskytnuta k replikám a v závislosti na konkrétním průběhu řízení bývá v průběhu dalších 5 až 20 dnů svoláno ústní jednání. V jeho rámci strany přednesou svá stručná vyjádření následovaná otázkami ze strany senátu. Na rozdíl od řízení před panelem však strany nemohou klást dotazy přímo sobě navzájem.³⁶

Po ústním jednání následuje společná porada senátu a zbývajících čtyř členů odvolacího orgánu.³⁷ Účelem tohoto kroku je zajistit konvergenci právních názorů a konsistentnost judikatury, avšak tato plenární schůze má striktně vzato pouze poradní povahu: O finálním obsahu zprávy o odvolání závazně rozhoduje pouze tříčlenný senát.³⁸ Závěreční vnitřní zvážení odvolacího senátu ústí v tomto případě přímo do vypracování konečné zprávy, bez dalších mezitímních stádií.

Výsledek rozhodovací činnosti senátu může mít v zásadě spadat do tří různých kategorií: Senát se může stotožnit se závěry i argumentací panelu (v kterémžto případě zprávu panelu potvrdí); senát může dospět ke shodným závěrům, avšak na základě odlišných právních důvodů (přičemž závěry zprávy ponechá nezměněné a modifikuje pouze její argumentační část); nebo může senát závěry panelu na základě svého posouzení kauzy zvrátit.³⁹ Zvláště poslední varianta může v rámci systému DSU vést k procesně obtížně řešitelným situacím.

Odvolací orgánu ve svém výstupu musí vypořádat se všemi námitkami vznesenými stranami v rámci jejich podání k právním otázkám a výkladům, avšak zároveň není oprávněn postupovat *ultra vires*. V případech, kdy konstatuje zásadně chybné posouzení

---

³⁶ Dispute Settlement System Training Module, sekce 6.5, str. 3

³⁷ Pracovní postupy pro odvolací řízení, čl. 4 odst. 3

³⁸ Ibid. čl. 3 odst. 1

³⁹ DSU, čl. 17 odst. 13

prvoinstančního panelu, však v důsledku nezbytně musí také anulovat jakékoliv závěry a argumenty, které nelze od takto odmítnutých závěrů oddělit; V zájmu jednoznačnosti proto senát v těchto případech stručně konstatuje, které navazující body zprávy panelu pozbývají validity a právní relevance.

Důsledkem této formy zásahu do zprávy panelu bývá v mnoha případech vznik rozsáhlých „bílých míst“ – otázek, které ztratily v důsledku odlišného stanoviska odvolacího senátu svého řešení.⁴⁰ Typickým příkladem jsou situace, při nichž odvolací senát odmítne názor panelu, že opatření respondentů je v rozporu s určitým konkrétním ustanovením zastřešených smluv, avšak stěžovatel zároveň na počátku řízení uvedl alternativní možná dotčená ustanovení, jejichž porušení nebylo z důvodů procesní ekonomie panelem zkoumáno.

Odvolací senát, v rámci logiky směřující k rychlému dosažení řešení sporu, v těchto případech není oprávněn vrátit kauzu zpět panelu k dalšímu šetření a případnému doplnění nezbytných skutkových poznatků a je tak nucen „vystačit si“ s již provedenými zjištěními. Jelikož takto neúplné posouzení kauzy nejen vyvolává dojem nespravedlnosti, ale zároveň připravuje půdu pro další separátní spor na témže základě, odvolací senát při svém rozhodování principiálně usiluje o konečné vyřešení právního kořene věci. Přesto v případech absence dostatečných faktických podkladů bývá odvolací senát nucen odmítnout dovedení právní analýzy kauzy do konce a omezit se na zvrácení předchozích závěrů.⁴¹

Závěrečná zpráva odvolacího senátu opět rozdělena na popisnou část a nález, s vnitřním členěním a obsahem analogickým s výstupem panelu. Nález zahrnuje výslovné konstatování, zda byly závěry panelu potvrzeny, modifikovány či zrušeny, a jakákoliv případná další senátem shledaná právní zjištění. Ustanovení DSU o doporučeních ohledně opatření porušujícího ustanovení zastřešených smluv a návrzích k nápravě tohoto stavu se na zprávu odvolacího senátu uplatní analogicky (avšak odvolací orgán se doposud konkrétních návrhů v této rovině převážně zdržel).⁴²

⁴⁰ Dispute Settlement System Training Module, sekce 6.5, str. 4

⁴¹ Dispute Settlement System Training Module, sekce 6.5, str. 4

⁴² LEE, Kil Won, Improving Remedies in the WTO Dispute Settlement System, str. 27

Závěrečným procesním krokem je rozeslání konečné podoby zprávy odvolacího senátu všem členům WTO s tím, že stranám sporu je obvykle vyhotovení zprávy důvěrně poskytnuto s krátkým časovým předstihem. Standardní lhůtou pro dokončení odvolací fáze řízení je 60 dní s maximální možností prodloužení lhůty o dalších 30, na odůvodněnou písemnou žádost adresovanou sekretariátu DSB.⁴³ Zajímavý případ nepravidłnosti představují tři kauzy, u nichž reálně došlo k rozeslání závěrečné zprávy až po vypršení prodloužené devadesátidenní lhůty.⁴⁴

Při přijetí závěrečné zprávy odvolacího senátu se uplatní stejná pravidla jako v případě procesu přijímání zprávy panelu, tj. DSB je v případě zahrnutí tohoto bodu do programu jednání na návrh některého ze členů povinnen zprávu přijmout, pokud se všichni členové DSB nevyjádří negativně. Vzhledem k absenci další možnost odvolání nebo jiného procesního zpochybnění jejího obsahu musí dojít ke schválení zprávy v kratší lhůtě do 30 dní od data jejího rozeslání. Článek 17 odst. 4 DSU rovněž výslovně specifikuje, že zpráva musí být DSB přijata „bezpodmínečně,“ tedy coby definitivní a dále nenapadnutelné rozřešení předloženého sporu. Zpráva odvolacího senátu je předkládána k přijetí ve spojení s předcházející zprávou panelu, neboť tyto dva výstupy jsou schopny reprezentovat logický právní závěr pouze jako celek.

V případech, kdy je výsledkem řízení zpráva konstatující porušení povinností jednou ze stran sporu, je cílem následujícího procesního stádia dosáhnout nápravy tohoto stavu. V souladu s ustanovením čl. 21 odst. 3 DSU je první povinností „poražené“ strany informovat v rámci zasedání DSU ve lhůtě 30 dní od přijetí konečné zprávy o svém úmyslu akceptovat a implementovat závěry (a případná doporučení) ve zprávě obsažené.

Člen, jehož opatření bylo shledáno rozporným se závazky plynoucími ze zastřešených smluv, má možnost buď uvést svůj právní řád do souladu se závěry zprávy ihned, nebo,

---

43 DSU, čl. 17 odst. 5

44 Kauzy Thajsko – Anti-dumpingová cla na dovoz stavebního materiálu z Polska WT/DS122/AB/R; Evropská společenství – Opatření vztahující se k azbestu a výrobkům z azbestu WT/DS135/AB/R; a Spojené státy – Cla na dovoz určitých ocelových výrobků z Velké Británie WT/DS138/AB/R.

v případech kdy to není proveditelné, si pro dosažení souladu vyžádat dle ustanovení čl. 21 odst. 3 DSU přiměřenou lhůtu. V praxi je obvykle dotčený člen nucen dosáhnout žádoucího stavu cestou provedení legislativních změn a v důsledku tak bývá dodatečná lhůta k jejich uskutečnění obvykle nezbytná. Samotné určení délky této lhůty přitom podléhá relativně přísným pravidlům a může být stanoveno buď konsensuálním potvrzením návrhu dotčeného člena ze strany DSU, vzájemnou dohodou původních stran sporu dosaženou během 45 dnů od okamžiku rozeslání konečné zprávy, nebo, v případech kdy předchází možnosti selžou, nezávislým arbitrem v souladu s čl. 21 odst. 3 písm. (c) DSU.

Arbitráž je v tomto případě opět zahajována na návrh jedné ze stran původního sporu adresované sekretariátu DSB. V případě, že se strany neshodnou na složení a obsazení tohoto rozhodčího tribunálu, výběr opět provede generální ředitel WTO. Pozice arbitra může být teoreticky obsazena libovolnou osobou nebo vícero osobami, avšak v praxi byla tato úloha doposud vždy zastávána jedním z aktuálních nebo bývalých členů odvolacího orgánu.⁴⁵ Obecnou horní mezí pro stanovení přiměřené lhůty pro odstranění závadného stavu tímto postupem je 15 měsíců, avšak toto vodítko může být v závislosti na okolnostech konkrétního případu modifikováno oběma směry. Z judikatorního hlediska bylo pro určení lhůty pro vyhovění vytvořeno pravidlo stanovující, že poskytnutá lhůta by vzhledem k principům a účelu systému řešení sporů měla být stanovena jako nekratší možná v rámci obvyklého legislativního postupu dotčeného člena.⁴⁶ Důkazní břemeno ohledně přiměřenosti vyžadovného časového úseku je neseno implementující stranou, přičemž volba konkrétního způsobu dosažení konformity je ponechána rovněž v jejich rukou.

Dohled nad dodržením a provedením závěrů konečné zprávy vykonává přímo DSB. Otázka implementace závěrů konkrétního sporu může být v rámci zasedání vnesena kterýmkoliv ze členů a pokud DSB jednomyslně nerozhodne jinak, poprvé je zahrnuta do agendy 6 měsíců od určení přiměřené lhůty k zajištění souladu a následně tvoří součást každého následujícího jednání až do konečného uzavření věci. Implementující

---

⁴⁵ Dispute Settlement System Training Module, sekce 6.7 str. 1

⁴⁶ Ibid.

straně z toho plyne dle ustanovení čl. 21.6 DSU povinnost nejpozději 10 dnů před zahájením každého takového jednání předložit DSB zprávu o postupu v přijímání opatření, která mají shledaný závadný stav odstranit.

V případě panující neshody ohledně otázky, zda implementující strana úspěšně zajistila řádné dosažení souladu se zastřešenými smlouvami, umožňuje čl. 21.6 DSU zahájení nového zrychleného řízení k objasnění věci, jehož první stádium je zpravidla svěřeno panelu se shodným personálním složením, které rozhodovalo původní spor. Panel není ve své pravomoci omezen pouze na posouzení přijatých opatření z hlediska závěrů a požadavků konečné zprávy původního sporu, nýbrž je oprávněn (a povinnen) nově zhodnotit soulad těchto opatření i s dalšími ustanoveními zastřešených smluv. Navzdory absenci jednoznačného pravidla v textu DSU umožňuje praxe vůči zprávě panelu zkoumajícího odstranění závadného stavu opravný prostředek ve formě přezkumu odvolacím orgánem.⁴⁷

Jestliže poražená strana sporu neodstraní konstatovaný závadný stav v přiměřené poskytnuté lhůtě, vítězná dotčená strana je oprávněna domáhat se dočasných nápravných opatření. Tato opatření mohou mít buď podobu kompenzace nebo protiopatření.⁴⁸ Kompenzací se rozumí zvláštní výhoda poskytnutá poraženou stranou v oblasti cel nebo dovozních kvót schopná vyrovnat ztráty utrpěné v důsledku předmětného nonkonformního opatření. Kompenzace musí být přijatelná pro obě strany a zároveň musí sama být v souladu s pravidly obsaženými v zastřešených smlouvách, což zvláště v kontextu doložky nejvyšších výhod představuje významnou praktickou překážku uplatnění tohoto řešení.

Protiopatření dle ustanovení čl. 22.2 DSU představuje „dočasné pozastavení výhod a oprávnění plynoucích poražené straně ze zastřešených smluv,“ tj. obchodní sankce, jejichž užití by za běžných podmínek bylo v rozporu se závazky plynoucími ze systému WTO. Uplatnění protiopatření je podmíněno souhlasem ze strany DSB, o nějž může dotčená strana požádat po uplynutí 20 dní od konce přiměřené lhůty ke zjednání

---

47 LEE, Kil Won, *Improving Remedies in the WTO Dispute Settlement System*, str. 29-30

48 DSU, čl. 22

nápravy. DSB o žádosti o povolení protiopatření opět rozhoduje metodou inverzního konsensu zajišťující v podstatě jistý přístup dotčené strany k tomuto nátlakovému prostředku.

Protiopatření musí být svým dopadem přiměřená prospektivní újmě vyvolané závadným stavem, přičemž újma již způsobená před zavedením protiopatření se pro tyto účely nebere v potaz.⁴⁹ Nejčastější podobou bývá zvýšení dovozních cel. Protiopatření by obecně mělo být přijato v oblasti související s předmětem původního sporu a dle téže smlouvy. Pokud je navrhovaná forma protiopatření pro respondenta nepřijatelná, může být k této otázce dle ustanovení čl. 22 odst. 6 DSU opět ustaven arbitrážní tribunál. Námitky vůči protiopatření se však mohou pohybovat pouze na úrovni jeho nepřiměřených důsledků nebo nerespektování základních pravidel jeho povahy. Je-li to možné, provedením arbitráže je pověřen panel odpovědný za vydání zprávy k původnímu sporu; V opačném případě je rozhodce jmenován generálním ředitelem WTO. Po dobu průběhu arbitráže není dotčená strana oprávněna navržené protiopatření uplatnit. Rozhodce (či rozhodci) při hodnocení závažnosti dopadu protiopatření vycházejí dle ustanovení čl. 22 odst. 6 DSU z výpočtů předpokládaných finančních dopadů navrhovaného kroku v poměru k dopadům zjištěného existujícího závadného stavu. Závěry arbitráže jsou v tomto případě konečné a dále nenapadnutelné.

I po schválení ze strany DSB neexistuje na straně dotčeného člana povinnost protiopatření skutečně uplatnit; Často tak bývá spíše využíváno jako hrozba újmy při dalších jednáních o způsobu konečného urovnání sporu. Monitorování postupu při zjednávání nápravy ze strany DSB pokračuje i při uplatnění kompenzací či protiopatření až do okamžiku dosažení souladu s konečnými závěry přijaté zprávy. Uplatněné protiopatření musí být v každém případě odvoláno ihned poté, co se příslušný člen plně podřídí rozhodnutí DSB.⁵⁰

---

⁴⁹ Dispute Settlement System Training Module, sekce 6.10 str. 1

⁵⁰ DSU, čl. 22 odst. 8

2.4 Panely

Jak vyplynulo již z předchozí pasáže popisující obecný průběh řízení před DSB, panely představují cum grano salis funkční ekvivalent první instance a zároveň tak nesou největší díl faktické prováděné soudní činnosti. Pravidla jejich ustavování, složení a fungování tak mají velmi významný nepřímý vliv na průběh a výsledky řízení, a v důsledku tak i zpětný vliv na postoj a přístup členů WTO k celému systému řešení sporů.

Vzhledem ke zmiňovanému systému distribuované soudní pravomoci je úloha panelů formálně výslovně pojímána jako pomocná: Dle znění čl. 11 DSU je funkcí panelů být nápomocny DSB při plnění úkolů z dohody vyplývajících. Za tímto účelem mají panely provést objektivní posouzení předloženého případu, zahrnující posouzení faktického stavu a jeho souladu či nesouladu s aplikovatelnými dohodami systému WTO, a provést jakákoliv další zjištění významná pro následný postup DSB.

Panely jsou ustavovány ad hoc a zpravidla se skládají ze tří členů. Čl. 8 odst. 5 DSU umožňuje v případě shodného vyjádření stran sporu jmenovat i panely pětičlenné, avšak k využití této možnosti doposud nedošlo.⁵¹ Základním postupem, o němž bylo původně předpokládáno, že bude zároveň postupem standardním a nejběžnějším, je navržení členů panelu sekretariátem DSB. Strany sporu mohou dle čl. 8 odst. 6 takto navržené členy odmítnout pouze „z přesvědčivých důvodů,“ avšak v praxi dochází pro výhrady stran vůči jednotlivým kandidátům ve vysokém počtu případů k překročení dvacetidenní lhůty pro ustanovení panelu tímto způsobem⁵² a jako náhradní varianta je panel namísto toho ustanoven generálním ředitelem WTO, po konzultaci s předsedou DSB a předsedou rady či výboru, pod jehož gesci věc spadá.

Samotní členové panelů mohou být neomezeně vybírání z okruhu „vysoce kvalifikovaných jednotlivců,“ o němž je nepřímo naznačeno, že zahrnuje osoby, které již prezentovaly nebo posuzovaly spor předložený panelu, sloužily jako zástupci

51 Bosche, Van den, Peter, *The Law and Policy of the World Trade Organization: Text, Cases and Materials*, str. 245

52 Dispute Settlement System Training Module, sekce 6.3 str. 2

některého z členů GATT (či některé z ostatních navazujících dohod), zasedaly v sekretariátu WTO, vyučují právo či principy mezinárodního obchodu nebo v tomto oboru publikují odborné práce, a případně konečně vysoké odborné zástupce jednotlivých členů WTO. Sekretariát vytváří a udržuje seznam vhodných osob splňujících tyto požadavky, avšak jeho povaha je pouze orientační a v praxi dochází ke jmenování „nevidovaných“ expertů, zvláště v případech vyžadujících zvláštní zkušenosti či specializaci.⁵³ Z účasti na panelu jsou apriori vyloučeni státní příslušníci stran a vedlejších účastníků řízení, pokud k tomu strany sporu výslovně nepřivolí.⁵⁴ Jedním zvláštním pravidlem obsaženým v čl. 8.10 DSU je opce rozvojových zemí účastnících se jako strana sporu požadovat obsazení jednoho z míst panelu občanem členského státu WTO rovněž klasifikovaného jako rozvojová země.

Ačkoliv původním záměrem přijatého textu DSU bylo v tomto bodě minimalizovat význam národní příslušnosti coby faktoru při selekci členů panelu, neboť oproti původní úpravě GATT byla nově otevřena možnost jmenovat akademiky a praktiky bez přímé vazby na vládní a diplomatické kruhy dané země, státní příslušnost nadále hraje velmi významnou roli. Této formy „podjatosti“ se strany sporu ve vysokém počtu případů dovolávají jako přesvědčivého důvodu k odmítnutí navrhovaných členů panelu v rámci svého práva poskytnutého čl. 8.6 DSU a to dokonce do té míry, že v případě Evropské unie bývají na tomto základě odmítány osoby z kteréhokoliv členského státu EU a dokonce i z kandidátských zemí. Jelikož ve významném zlomku sporů figurují Evropská unie a Spojené státy buď přímo, nebo alespoň jako vedlejší strany sporu, značná část potenciálních způsobilých odborníků tak bývá vyloučena z účasti na panelu ab initio.⁵⁵

Byť pravidlo obsažené v čl. 8.6 DSU zdůrazňuje, že členové panelu navržení Sekretariátem mohou být odmítnuti pouze z přesvědčivých důvodů, samotný text DSU

---

53 Bosche, Van den, Peter, *The Law and Policy of the World Trade Organization: Text, Cases and Materials*, str. 246

54 DSU, čl. 8 odst. 3; Tato možnost byla již překvapivě využita ve sporu Spojených států o dovoz dopravních letounů (US – Zeroing (EC) - DS294), kdy v panelu zasedali jak občan USA, tak i reprezentant Německé spolkové republiky.

55 Bosche, Van den, Peter, *The Law and Policy of the World Trade Organization: Text, Cases and Materials*, str. 245

výslovně neobsahuje žádný procedurální postup schopný přesvědčivost prezentovaných důvodů posoudit. Ustálenou praxí se tak stala automatická akceptace negativního stanoviska stran sporu vůči některé z osob navržených sekretariátem⁵⁶ a o kvalifikátoru „přesvědčivých důvodů“ tak lze v důsledku tvrdit, že reálně pozbyl své normativní síly.

Panelům je formálně svěřeno posuzování jak právních, tak i faktických otázek. Jelikož tyto se z podstaty věci obvykle týkají vysoce technické problematiky (jako příklad lze uvést spory týkající se kvality benzínu,⁵⁷ zdravotních rizik spojených s dovozem masných produktů ze zvířat vykrmovaných růstovými hormony⁵⁸ či ochrany ohrožených mořských živočichů při lovu krevet⁵⁹), panelům je umožněno konzultovat dle svého uvážení libovolné odborníky na příslušnou problematiku a vyžadovat si od nich vyjádření. V případě vědeckých či technických otázek předložených jednou ze stran sporu si panel nadto může vyžádat poradní zprávu od odborné revizní skupiny.

Odborná revizní skupina je ustavována dle pravidel obsažených v Dodatku IV DSU a je podřízena vedení ze strany panelu. Předmět zkoumání a její pracovní postupy jsou panelem určeny a přímo panelu odborná skupina rovněž předkládá své výstupy. Z hlediska složení se na odborné skupině mohou podílet osoby těšící se vysokému uznání a zkušenostem v dané oblasti. Pokud k tomu strany sporu nepřivolí nebo pokud si to nevyžádá mimořádná potřeba specializované vědecké odbornosti, která nemůže být nahrazena jiným způsobem, z účasti jsou vyloučeni státní příslušníci zainteresovaných zemí.⁶⁰ Členové odborné skupiny mají ve svém postavení vystupovat pouze za svou osobu a nesmí přijímat jakékoliv instrukce od představitelů vlád či organizací.

Analogicky s oprávněním samotného panelu je odborným skupinám svěřena pravomoc získávat technické informace a stanoviska z libovolných zdrojů seznanych za vhodné, a obdobně jsou při tomto postupu vázány povinností informovat členy WTO, pokud se tento zdroj podléhá jejich jurisdikci. S výjimkou důvěrných informací vyžadujících

---

56 Ibid. str. 246

57 Kauza United States – Standards for Reformulated and Conventional Gasoline, DS2

58 Kauza European Communities – Measures Concerning Meat and Meat Products, DS26

59 Kauza United States – Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products, DS58

60 DSU, příloha 4, čl. 3

dodatečnou autorizaci od dotčené entity jsou veškeré podklady shromážděné odbornou skupinou zpřístupněné i stranám sporu. Před vypracováním konečné zprávy odborná skupina rovněž předloží její navrhované znění stranám k posouzení a případná vyjádření zapracuje do její finální podoby. Konečná předložený výstup odborné revizní skupiny má pouze poradní povahu, bez přímé závaznosti.

Na členy panelů, stejně jako na členy odvolacího orgánu a případné rozhodce či odborné znalce, se vztahuje kodex pravidel chování tvořící druhou přílohu dříve zmiňovaných pracovních postupů pro odvolací řízení přijímaných odvolacím orgánem. Ten po vyjmenovaných soudních osobách a znalcích vyžaduje zejména nezávislý a nestranný výkon jejich funkce, zachování mlčenlivosti ohledně skutečností, které vyjdou v průběhu řízení najevo, a oznamování veškerých relevantních okolností, které by mohly mít na jejich nestrannost vliv.⁶¹ Příkladný výčet relevantních okolností obsažený v příloze č. II k tomuto dokumentu se převážně omezuje na faktory osobního charakteru, jakými jsou osobní, profesionální nebo finanční vztah k předmětu kauzy nebo jejím aktérům; Jednou zvláštností je i zahrnutí přechozích veřejně publikovaných názorů na otázky s kauzou související do této skupiny,

Samotné závěry panelu jsou přijímány většinou hlasů jeho členů. Dle ustanovení čl. 14 odst. 3 DSU mají jednotliví členové panelu možnost vyjádřit názor odlišný od názoru přijatého panelem jako celkem, avšak musí tak učinit v rámci závěrečné zprávy pouze anonymním způsobem.

2.5 Odvolací orgán

Odvolací orgán plní v rámci systému DSB dvojí funkci: z faktického hlediska představuje „druhou instanci“ v řízení o sporech vyplývajících ze zastřešených smluv a zároveň jako orgán se stálým složením a relativně pozvolnou obměnou svých členů slouží k ustálení a sjednocení judikatury a zajištění kontinuity institucionální kultury.

---

⁶¹ Pravidla chování, příloha č. II Pracovních postupů pro odvolací řízení, čl. 6, 7 a příloha č. II

Odvolací orgán ani žádné jiné těleso s ekvivalentní funkcí v rámci původního systému řešení sporů dle GATT 1947 neexistovalo. Hlavním motivem pro jeho zakotvení při vyjednávání o konečné podobě smluv WTO byla zásadní změna způsobu přijímání závazných rozhodnutí a přechod k principu inverzního konsensu. Zatímco původní způsob přijímání rozhodnutí jednotlivých panelů byl na jednu stranu často silně neprůchozí a bránil tak efektivnímu dosahování definitivních řešení sporů, na druhou stranu umožňoval zároveň snadnou korekci právních excesů či chyb. Některé zprávy panelů ustavených dle systému GATT 1947 se dočkaly odmítnutí primárně pro obecnou nepřijatelnost jejich právních názorů a výkladů zastřešených smluv.⁶² V nových podmínkách prakticky automatického přijímání závěrů panelů tak byla seznána potřeba dalšího stupně schopného napravit případná právní pochybení a zajistit vyšší míru předvídatelnosti a právní jistoty.

Odvolací orgán se skládá ze 7 členů, volených na čtyřletá volební období jednomyslně DSB na základě nominace členy DSB a doporučení zvláštní komise ve složení předsedů Generální rady, DSB, výboru pro zboží a pro služby, výboru pro TRIPS a generálního ředitele WTO.⁶³ Každý z členů orgánu může být zvolen maximálně na dvě období v řadě. Odborné požadavky kladené na kandidáty jsou obdobné požadavkům pro zasedání v panelech, avšak komplexnější ve svém rozsahu; tj. musí se jednat o uznávané osoby s *prokázanou* odbornou znalostí mezinárodního práva, obchodu a podstatného obsahu zastřešených smluv.⁶⁴

Byť dle ustanovení čl. 17.3 DSU mají členové odvolacího orgánu vystupovat výlučně za svou osobu a odbornost, bez vztahu k jakékoliv vládě či organizaci, již následující věta poněkud paradoxně zároveň vyžaduje složení reprezentující plnou šíři členství WTO. V praxi bývají tři nebo čtyři ze sedmi míst obsazována občany rozvojových zemí a po jednom z míst vždy zastávají občané Evropské unie a Spojených států.

---

62 Dispute Settlement System Training Module, sekce 3.4

63 BOSSCHE, Van den, Peter, *The Law and Policy of the World Trade Organization*, str. 259.

64 DSU, čl. 17 odst. 2

Postupy a běžný chod odvolacího orgánu se řídí tzv. pracovními pravidly. Členové odvolacího orgánu ze svého středu volí předsedu odpovědného především za organizační vedení. Obdobně jako v případě panelů, i členové odvolacího senátu, utvořeného pro jednotlivou kauzu ze tří ze sedmi členů odvolacího orgánu podle systému pravidlené rotace, mohou v rámci zprávy odvolacího orgánu anonymně vyjadřovat svůj názor odlišný od většinového stanoviska.⁶⁵

Současnými členy odvolacího orgánu jsou:⁶⁶

Ricardo Ramírez-Henandéz, současný předseda (Mexiko, funkční období 2009-2017)

Profesor práva mezinárodního obchodu na Mexické národní univerzitě. Bývalý šéf divize mezinárodního obchodu pro Latinskou Ameriku významné právní firmy, s praktickým zaměřením na dohodu NAFTA. Před přechodem do soukromého sektoru působil na mexickém Ministerstvu hospodářství a vedl reprezentaci své země při několika sporech před WTO.

Ujal Singh Bhatia (Indie, funkční období 2011-2015)

Nezávislý akademik a konzultant pro oblast mezinárodních investic v Indii, spolupracující se sekretariátem Commonwealthu na problematice multilaterálních obchodních dohod. Dříve působil jako tajemník indického Ministerstva obchodu a následně jako trvalý zástupce své země při WTO. Jako reprezentant Indie se účastnil řady sporů vedených dle systému DSU.

Peter Van den Bossche (Belgie, funkční období 2009-2013)

Profesor mezinárodního hospodářského práva na Maastrichtské univerzitě s rozsáhlými zkušenostmi v akademické a publikační činnosti. Na počátku devadesátých let působil jako asistent generálního advokáta Evropského soudního dvora a několik let vykonával funkce v sekretariátu DSB, včetně funkce úřadujícího ředitele.

---

65 Ibid. čl. 17 odst. 11

66 Seznam aktuálních a bývalých členů odvolacího orgánu převzat k 1. listopadu 2013 ze stránek WTO, konkrétně http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/ab_members_descrp_e.htm

Seung Wha Chang (Jižní Korea, funkční období 2012-2016)

Profesor mezinárodního obchodního práva a mezinárodní arbitráže na Soulské národní univerzitě. Člen Mezinárodního rozhodčího soudu ICC. Působil jako soudce soulského okresního soudu a později opakovaně jako člen DSB panelů.

Thomas R. Graham (Spojené státy americké, funkční období 2011-2015)

Advokát působící v soukromé právní firmě zaměřené na mezinárodní obchod. Sloužil jako legislativní poradce pro implementaci právních předpisů konformních s dohodami GATT a WTO v řadě zemí. Jako právník pracoval v Úřadě pro obchodní zastoupení Spojených států a po tři roky jako úředník UNCTAD.

David Unterhalter (Jihoafrická republika, funkční období 2006-2013)

Profesor práva na Witwatersrandské univerzitě a praktikující advokát se zaměřením na obchodní právo a právo hospodářské soutěže. Působil jako poradce jihoafrického Ministerstva průmyslu a obchodu a zasedal v rámci několika DSB panelů.

Yuejiao Zhang (Čína, funkční období 2008-2016)

Profesorka práva na Univerzitě Shantou a rozhodkyně Čínského rozhodčího výboru pro mezinárodní obchod a hospodářství. Dříve působila v Asijské bance pro rozvoj a na několika pozicích v rámci Ministerstva pro mezinárodní obchod a hospodářskou spolupráci. Zároveň sloužila jako poradce čínské vlády pro otázky znovuzapojení do systému GATT a vstupu do WTO.

Kromě současných sedmi aktivních členů zasedalo od roku 1995 v odvolacím orgánu 17 dalších osob. Ze statistického hlediska se jednalo o 3 občany Spojených států amerických, 3 občany Japonska, 2 občany Egypta, 2 občany Filipín, a po jednom občanu Brazílie, Itálie, Německa, Austrálie, Nového Zélandu, Indie a Uruguaye.

3. Faktické pozadí systému Soudního dvora

3.1 Normativní a institucionální pozadí

Současný Soudní dvůr Evropské Unie (Court of Justice of the European Union), který se nyní skládá ze samotného Soudního dvora v užším slova smyslu (zkratka „ESD“ bude mimo bezprostředně následující stručný výklad historie, v jehož rámci budou primárně užívána označení odpovídající příslušnému časovému úseku, užívána právě pro označení samotného Soudního dvora) a Tribunálu (dříve Soud první instance), spolu se specializovaným Soudem pro veřejnou službu, zahájil v roce 1952 svou existenci jako orgán určený k rozhodování sporů vznikajících v rámci smlouvy o Evropském sdružení uhlí a oceli. V paralele k DSB se na jeho počáteční podobě silně podepsal mezinárodněprávní charakter systému, v jehož rámci měl působit: V první řadě musel samotný koncept stálého soudního orgánu zvítězit nad rovněž zvažovaným volnějším (a slabším) systémem arbitráže.⁶⁷ Jako poněkud paradoxní se jeví, že zejména snaha zakladatelských členských států o udržení maximální autonomie, a tedy o zajištění dostatečně silné protiváhy vůči výkonnému Vysokému úřadu, vedla v důsledku ke kreaci samostatného soudního orgánu nadaného relativně silnými pravomocemi.

Fází soupeření rovněž prošly odlišné filosofické přístupy právních kultur jednotlivých členských zemí k podobě a fungování této instituce. Vliv francouzského Conseil d'Etat se již v této fázi projevil začleněním institutu generálních advokátů pověřených nestrannou předběžnou právní analýzou kauz do infrastruktury soudu (byť k němu v první fázi došlo až téměř „mimořádně“, zahrnutím úpravy generálních advokátů do protokolu o statutu soudu – samotná úmluva ESUO o nich mlčí).⁶⁸ Návrhy Německa a zemí Beneluxu na druhou stranu našly svůj odraz v (alespoň omezené) obecné aktivní legitimaci fyzických a právnických osob, nad rámec basální jurisdikce spočívající v posuzování souladu činnosti Vysokého úřadu a počínání členských států se smluvním

---

⁶⁷ TAMM, Ditlev, *History of the European Court of Justice*, str. 16

⁶⁸ BRZOBHATÁ, Zuzana, *Generální advokát a jeho vliv na činnost soudního dvora*, str. 8

právem ESUO.⁶⁹ Původní Pařížská smlouva rovněž zavrhl publikaci nesouhlasných stanovisek soudců, částečně i v návaznosti právě na existenci veřejných zpráv generálních advokátů. Původní obsazení tehdejšího Soudu ESUO čítalo sedm soudců a dva generální advokáty; Nizozemí jako první obsadilo dvě pozice pro dosažení tohoto lichého počtu a Německo s Francií si rozdělily advokátské posty.⁷⁰

Římská smlouva z roku 1957 rozšířila jurisdikci Soudu společenství rovněž na právo Evropského hospodářského společenství a Euratomu, aniž by nějakým podstatným způsobem zasáhla do postavení soudu či jeho institucionálního rámce. Významnou změnu však přineslo ustanovení čl. 177 Smlouvy o evropských společenstvích, které nově za účelem harmonizace připustilo možnost předložení předběžné otázky k výkladu komunitárního práva ze strany národních soudů.

První významná změna ve struktuře soudu přišla v roce 1989 s vytvořením Soudu první instance, s jurisdikcí v oblasti soutěžního práva a práv duševního vlastnictví.⁷¹ V souladu se svým původním názvem (nyní změněným na Tribunál) rovněž od svého založení funguje jako první instance pro přímé žaloby legitimovaných soukromých subjektů, s možností odvolání k ESD. V roce 2005 byla architektura soudu dále rozšířena o specializovaný Soud pro veřejnou službu,⁷² jenž rozhoduje spory mezi Evropskou unií a jejími zaměstnanci, které se týkají buď přímo pracovníprávních vztahů, jejich zakládání, trvání a ukončování, ale rovněž i otázek z pracovních poměrů vyplývajících (nároky na důchod, přídavky, pojištění atp.) Normativním základem pro vytvoření Soudu pro veřejnou službu bylo obecné zmocnění pro vytváření obdobných specializovaných soudů obsažené v čl. 257 TFEU.

Výrazný vliv na velikost a personální obsazení soudu mělo pochopitelně rozšíření Unie o deset nových členů, reprezentovaných vlastními soudci (a částečně i generálními advokáty), v roce 2004. Poslední změnou, která se podstatným způsobem dotkla fungování ESD bylo rozšíření jeho jurisdikce v důsledku změn vyplývajících z

---

69 Smlouva o ESUO, čl. 33

70 Tamm, Ditlev, History of the European Court of Justice, str. 18

71 Ibid., str. 20

72 Rozhodnutí 2004/752/EC, Euratom

Lisabonské smlouvy z roku 2009. Sjednocení jednotlivých společenství pod novým subjektem Evropské unie a opuštění struktury tří základních pilířů umožňuje soudu nadále rozhodovat i ve věcech spadajících do oblastí svobody, bezpečnosti a spravedlnosti,⁷³ s jistými omezeními vyplývajícími z ustanoveními čl. 276 TFEU.

Kromě základních smluv o Evropské unii a jejím fungování je činnost ESD dále upravena zejména Statutem Soudního dvora Evropské unie a Jednacím řádem Soudního dvora Evropské unie. První ze jmenovaných dokumentů se podrobněji zaměřuje především na postavení, práva, výsady a povinnosti soudců a ostatní soudních osob, zatímco druhý se nepřekvapivě dotýká zejména podrobnosti postupu řízení.

3.2 Jurisdikce

Jurisdikce ESD řešit spory a rozhodovat o výkladu unijního práva je založena jednotlivými mezinárodními smlouvami vytvářejícími právní rámec Evropské unie a navazujících systémů. V první řadě se jedná o smlouvy o fungování Evropské unie (dále rovněž „TFEU“) a smlouvu o Evropském společenství pro atomovou energii, ale soudní pravomoc ESD v určitých oblastech vyplývá i ze smlouvy o Evropském hospodářském prostoru.

V nejvýznamnějším rámci vztahujícím se k záležitostem Evropské unie a upraveném v tomto ohledu TFEU náleží soudu pravomoc na jedné straně rozhodovat o institucionálních a mezistátních sporech na úrovni původně mezinárodního práva a posuzovat konformitu vnitrostátních norem s unijním právem, a na druhé straně výklad unijního práva z podnětu vnitrostátního soudního aparátu sjednocovat a vyjasňovat.

První větev jurisdikce ESD v této oblasti je zastoupena žalobami pro nesplnění povinnosti, žalobami na neplatnost a žalobami na nečinnost. Žaloby pro nesplnění povinnosti jsou směřovanými obvykle dle čl. 258 TFEU ze strany Komise (byť jsou pro tuto, z diplomatických důvodů prakticky neužívanou, žalobu legitimovány dle čl. 259

---

⁷³ TAMM, Ditlev, History of the European Court of Justice, str. 21

TFEU i ostatní členské státy) vůči jednotlivým členským státům pro selhání při uvádění jejich národního právního řádu do souladu s unijním právem – typicky se jedná o případy vadného nebo pozdního transponování směrnic.

V případě žalob na neplatnost dle čl. 263 TFEU, směřujících k anulaci opatření přijatého některým z orgánů Unie, se ESD o svou jurisdikci dělí s Tribunálem. ESD přísluší rozhodování o žalobách podaných členskými státy vůči aktům Evropského parlamentu nebo Rady, s výjimkou aktů přijatých v oblastech státní pomoci, dumpingu a implementačních pravomocí, a rozhodování o žalobách orgánů Evropské unie vůči sobě navzájem.⁷⁴ Sekundárně náleží ESD jurisdikce i nad odvoláními vůči prvoinstančním rozhodnutím Tribunálu v jeho zbytkové příslušnosti zahrnující zejména žaloby jednotlivých soukromých subjektů.

Žaloby pro nečinnost dle čl. 265 TFEU poskytují prostředek ochrany pro situace, v nichž je některý z orgánů Unie povinen k vydání určitého aktu, avšak tuto svou povinnost nesplní. Přípustnost žaloby je v tomto případě navíc podmíněna předchozí výzvou adresovaná nečinnému orgánu. Příslušnost pro tento druh žalob je opět dělena mezi ESD a Tribunál, a to dle kritérií shodných s kategorií žalob pro neplatnost.

Druhá hlavní větev příslušnosti ESD je ztělesněna žádostmi o rozhodnutí o předběžné otázce upravenými čl. 267 TFEU. Tyto jsou podávány národními soudy členských států, které v rámci své činnosti při výkladu unijního práva shledají nejasným či sporným výklad některé z jeho primárních či sekundárních norem, nebo nejsou schopny posoudit vztah vnitrostátní normy k některému aktu sekundárního unijního práva. Nižší národní soudy mají za těchto podmínek *možnost* obrátit se na ESD se žádostí o postavení sporného bodu na jisto; Nejvyšší soudy, proti jejichž rozhodnutí již není v rámci národního právního řádu přípustný opravný prostředek, mají v takových případech *explicitní povinnost* tak učinit.⁷⁵ Výklad poskytnutý ESD je následně závazný jak pro soud řešící konkrétní národní kauzu, na jejímž základě byla otázka předložena, ale i pro všechny ostatní soudy členských států provádějící výklad totožné normy.

---

⁷⁴ Statut soudního dvora Evropské unie, čl. 51

⁷⁵ TFEU, čl. 267, odst. 3 a 4

Nad rámec výše uvedeného má ESD dle čl. 256 odst. 1 TFEU rovněž příslušnost k řízením o odvolání proti rozhodnutím Obecného soudu, avšak omezenou pouze na přezkoumání otázek práva. Za mimořádných podmínek vyvolaných hrozbou vůči jednotnosti a konsistentnosti výkladu unijního práva náleží ESD rovněž pravomoc přezkoumávat rozhodnutí Tribunálu vydaná podle čl. 256 odst. 2 TFEU (ve kterých Tribunál sám přezkoumává rozhodnutí specializovaných soudů). Tato pravomoc ESD je dále úžeji vymezena v rámci čl. 62 Statutu, kde podmiňuje takový krok návrhem prvního generálního advokáta podaným ve lhůtě jednoho měsíce od doručení rozhodnutí Tribunálu.

3.3 Obvyklý průběh řízení

Všechny formy řízení před ESD jsou obecně rozděleny do dvou základních fází podrobněji vymezených v rámci čl. 20 Statutu: písemné a ústní. Písemná část je v pořadí první a skládá se zejména z úvodního podání k zahájení řízení, vyjádření stran a jiných zainteresovaných účastníků, replik a veškerých písemných podkladů. Následná ústní část řízení zahrnuje slyšení zástupců stran, případných svědků či znalců, a prezentaci zprávy generálního advokáta.

Řízení před ESD se typologicky rozpadá do dvou hlavních větví: První z nich jsou řízení o předběžné otázce a druhou představují zbývající druhy žalob (rovněž označovaných jako žaloby přímé). Zásadní procesní rozdíly se však omezují pouze na způsob zahájení řízení (v případě přímých žalob je to podání adresované soudu žalující stranou a v případě řízení o předběžných otázkách rozhodnutí národního soudu věc ESD předložit) a na okruh subjektů způsobilých do řízení svým vyjádřením zasahovat.

Při zahájení kteréhokoliv druhu řízení je oznámení uveřejněno ve Věstníku Evropské unie; V rámci řízení o předběžné otázce jsou však zároveň dle čl. 23 Statutu

vyrozuměny všechny členské státy a nejvyšší orgány Unie⁷⁶ a je jim poskytnuta dvouměsíční lhůta k písemnému předložení svého postoje k řešené otázce. Zdůvodnění pro tento procesní postup leží v samotném smyslu řízení o předběžných otázkách, jímž je sjednocení výkladu unijního práva napříč národními právními řády. Zajištění možnosti vyslovit se k předmětné problematice pak vytváří prostor ke zvážení a posouzení všech podstatných aspektů, jež by následně mohly mít význam pro aplikační praxi.

U přímých žalob je podání, jímž bylo řízení zahájeno, předloženo k vyjádření pouze žalované straně. Lhůta pro její vyjádření k věci byla rovněž nově stanovena na dva měsíce,⁷⁷ avšak vyjádření samotné může být poté dále následováno replikou žalobce a duplikou žalovaného, ve lhůtách určených předsedou soudu.⁷⁸ U všech druhů řízení je po úvodních písemných podáních účastníků přidělena kauza soudci zpravodaji a jednomu z generálních advokátů.

Předseda soudu po úvodní písemné fázi stanoví datum předložení předběžné zprávy vypracované soudcem zpravodajem.⁷⁹ Předběžná zpráva především obsahuje doporučení ohledně vhodnosti konání předběžného šetření nebo jiných předběžných kroků a také doporučení ohledně otázky, které podobě senátu má být věc předložena.⁸⁰ Rovněž se vyjadřuje k nařízení ústního jednání a případného upuštění od vypracování zprávy generálního advokáta. Generální advokát se k předběžné zprávě soudce zpravodaje vyjadřuje následovně a po vyslechnutí jeho názoru soud o výše uvedených otázkách rozhodne.⁸¹

Kauza bývá přidělována senátům o různém početním složení primárně na základě své složitosti a významu; Členský stát či orgán unie však může v rámci svého podání požádat o projednání věci velkým senátem. Shledá-li soud, že došlo k naplnění

---

76 V případech řízení zahájených dle čl. 267 TFEU jsou o věci rovněž vyrozuměny členské státy EEA a Dozorčímu úřadu EFTA.

77 Jednací řád Soudního dvora Evropské unie, čl. 124 odst. 1

78 Ibid., čl. 126

79 Ibid., čl. 59 odst. 1

80 Senátem se v tomto případě pro zjednodušení rozumí všechny přípustné podoby složení kolegia soudců předsedajícího příslušné kauze; viz následující kapitola.

81 Jednací řád Soudního dvora Evropské unie, čl. 59 odst. 3

podmínek čl. 16 odst. 5 Statutu, může kazu projednat i v plénu. Senát, jemuž je věc předložena, může následně i v průběhu řízení navrhnout opětovné zvážení přeložení kauzy senátu obsazenému vyšším počtem soudců.

Po vyslechnutí předběžné zprávy a vyjádření generálního advokáta rozhodne soud v rámci předběžného šetření o provedení nezbytných vyšetřovacích opatření. Druhý odstavec čl. 64 Jednacího řádu podává jejich výčet zahrnující předvolání stran, vyžádání informací a písemností, ústní výpověď, zadání znaleckého posudku a prozkoumání věci či provedení šetření na místě. Veškerá vyšetřovací opatření jsou prováděna za účasti generálního advokáta buď samotným příslušným senátem, nebo z jeho pověření soudcem zpravodajem. Strany sporu mají při provádění vyšetřovacích opatření právo účasti. Mimo rámec vyšetřovacích opatření jsou soudce zpravodaj a příslušný generální advokát dále oprávněni vyžádat si ve stanovených lhůtách od samotných stran řízení v rámci tzv. přípravných opatření veškeré podklady a vyjádření vztahující se ke skutkové podstatě kauzy.

Stranám je po úvodní písemné fázi umožněno se ve lhůtě tří týdnů vyjádřit, zda a z jakých důvodů požadují provedení ústního jednání. Na základě tohoto vyjádření a stanovisek generálního advokáta a soudce zpravodaje pak soud rozhodne o jeho konání, a případném datu.⁸² V průběhu ústního jednání jsou zástupcům stran kladeny dotazy ze strany předsedy senátu, jednotlivých soudců a generálního advokáta. Generální advokát na závěr jednání ústně předloží své stanovisko, po jehož vyslechnutí soud může následně rozhodnout o provedení dodatečných šetření či opakování ústního jednání.

Po provedení ústního jednání, či rozhodnutí o upuštění od něj, vypracuje na základě získaných podkladů generální advokát své podání, v němž nestranným způsobem provede analýzu právních otázek, jež v rámci kauzy vyvstaly, a navrhne řešení, pro něž by se soud dle jeho názoru měl za daných okolností rozhodnout.⁸³ Podání generálního advokáta je soudu rovněž prezentováno ústně a za účasti veřejnosti. V případech, v nichž je shledáno, že kauza nenastoluje žádné právní otázky, může soud po vyslechnutí

⁸² Jednací řád Soudního dvora Evropské unie, čl. 76

⁸³ Statut Soudního dvora Evropské unie, čl. 20, ve spojení s Jednacím řádem Soudního dvora Evropské unie, čl. 82 odst. 1

názoru generálního advokáta rozhodnout, že pro takovou kauzu nebude vypracování jeho podání nezbytné.⁸⁴

Východiskem pro rozhodovací činnost soudu je návrh konečného rozhodnutí vypracovaný soudcem zpravodajem. V rámci rozpravy mohou být v jeho znění navrhovány jednotlivými soudci změny, o nichž je následně senátem hlasováno. Po dosažení konečné většinové shody nad jeho zněním je rozhodnutí v této podobě podepsáno všemi soudci účastnicími se projednávání věci a publikováno, bez zaznamenání jakýchkoliv případných odchylných a nesouhlasných stanovisek jednotlivých členů senátu.⁸⁵

Možné odchylky od standardního průběhu obou větví řízení zahrnují tzv. zjednodušené řízení a zrychlené řízení. Ke zjednodušené podobě řízení se soud může uchýlit u řízení o předběžné otázce, kdy jsou předkládané *questiones iuri* buď již zodpovězeny některým předchozím rozhodnutím ESD, nebo jsou aplikací judikatury ESD jednoznačně zodpověditelné. V takových případech soud po vyslyšení příslušného generálního advokáta rozhodne o věci pouze odůvodněným usnesením odkazujícím na relevantní judikaturu.⁸⁶

Zrychlené řízení se využívá zejména, ale nikoliv výlučně, v případech přímých žalob, kdy věc nesnese odkladu. Na zvláštní písemnou žádost některého z účastníků řízení o využití této modifikace rozhoduje předseda soudu, po vyslechnutí názoru generálního advokáta a soudce zpravodaje. Kauzám v tomto režimu je v činnosti soudu přiřazena priorita a dochází k maximálnímu praktickému zkrácení veškerých lhůt, avšak z hlediska jednotlivých procesních kroků mimo omezení replik a duplik v písemném stádiu řízení nedochází k žádným významným odchylkám.⁸⁷

---

84 Statut Soudního dvora Evropské unie, čl. 20, e spojení s Jednací řádem Soudního dvora Evropské unie, čl. 59 odst. 2

85 Jednací řád Soudního dvora Evropské unie, čl. 87 a 92

86 *Ibid.*, čl. 99

87 *Ibid.*, pro předběžné otázky čl. 105 a násl., pro přímé žaloby čl. 133 a násl.,

Konečně řízení o předběžných opatřeních mohou být zahájena na zvláštní podnět navrhovatele k pozastavení účinnosti opatření některého z orgánů Unie, nebo k provedení jakéhokoliv jiného předběžného opatření dle čl. 279 TFEU. Podnět může být podán pouze v případě, že předmětné opatření je navrhovatelem současně napadnuto před soudem, respektive pokud se vztahuje ke kauze, jíž je navrhovatel stranou. O schválení předběžného opatření rozhoduje buď předseda soudu, nebo samotný soud v případě, že se mu předseda rozhodne toto rozhodnutí podstoupit; za těchto podmínek rozhoduje soud o opatření přednostně. Rozhodnutí samotné má podobu odůvodněného usnesení a může být podmíněno složením přiměřené záruky ze strany navrhovatele.⁸⁸

Nad rámec základních druhů řízení (tj. přímých žalob a řízení o předběžných otázkách) ESD na základě ustanovení procesních pravidel provádí rovněž zvláštní řízení s určitými odchylkami od standardního postupu. Jedná se zejména o revizní řízení iniciované entitou, která není stranou původního řízení, dle čl. 157 Jednacího řádu, řízení o podání výkladu rozsudku (čl. 158), přezkumné řízení dle čl. 159, zvláštní řízení podle čl. 103 až 105 smlouvy o EURATOM (čl. 201 a násl.), řízení o podání stanoviska dle čl. 205 TFEU (čl. 196 a násl.), řízení o odvolání proti rozhodnutí Tribunálu (čl. 167 a násl.), revize druhoinstančních rozhodnutí Tribunálu dle čl. 192 a násl., a řízení podle smluv o Evropském hospodářském prostoru dle čl. 204 Jednacího řádu.

3.4 Soudci a senáty

Soudců ESD je celkem 28, po jednom reprezentujícím každý z členských států. Dle textu příslušného článku 253 TFEU mají být vybíráni „z osob, jejichž nezávislost je zcela nezpochybnitelná, a jež mají předpoklady pro jmenování do soudních funkce u nejvyšších soudů příslušných zemí, či jsou obecně uznávanými právními poradci.“ Výchozím bodem procesu jejich jmenování je návrh konkrétní osoby ze strany členského státu příslušného pro daný post.

---

⁸⁸ Jednací řád Soudního dvora Evropské unie, čl. 160 a násl.

Navržené osoby jsou následně posouzeny zvláštním panelem, který se k vyjádří jejich způsobilosti, a konečně schváleny společným rozhodnutím vlád všech členských států.⁸⁹ Funkční období soudců je šestileté, s možností opakovaného jmenování, a vždy po třech letech dochází k (potenciální) obměně jedné poloviny z jejich počtu.⁹⁰ Soudci ze svého středu volí předsedu soudu, nadaného řadou administrativních i procedurálních pravomocí, a místopředsedu. Jejich funkční je tříleté, aby byl vždy zajištěn podíl všech členů aktuálního soudcovského kolegia na jejich výběru. Před zahájením výkonu funkce musí soudci složit slib zavazující je k nestrannému výkonu jejich funkce a zachování mlčenlivosti o průběhu rozhodování.⁹¹

Podle ustanovení čl. 255 TFEU je zřízen zvláštní panel provádějící posouzení vhodnosti navržených kandidátů na soudcovské pozice a následně předkládající svá zjištění ke zvážení zástupcům členských států rozhodujících o samotném jmenování. Je složen ze sedmi osob vybíraných z řad bývalých členů ESD a Tribunálu, soudců nejvyšších soudů členských států a jiných obecně uznávaných právních odborníků, přičemž jeden jeho člen je navrhován Evropským parlamentem. Konečné složení panelu je určeno Radou, která zároveň přijímá jeho jednací řád. Z operativního hlediska panel jedná na základě pokynů předsedy ESD.

Soudci ESD jsou dle čl. 3 Statutu nadáni poměrně širokou procesní imunitou poskytující jim ochranu vůči veškerým právním řízením, jež by proti nim mohla být vedena. Po skončení funkčního období tato imunita přetrvává ve vztahu k úkonům provedeným v rámci výkonu jejich funkce, včetně všech písemných a ústních vyjádření. Imunity může být soudce zbaven rozhodnutím soudu zasedajícího v plénu. I v případech zbavení imunity pro účely trestního řízení náleží soudcům dále zvláštní výsada výlučné příslušnosti soudu způsobilého v daném členském státě dle národního právního řádu soudit soudce nejvyšších soudů. Nad rámec zvláštní úpravy obsažené ve Statutu se na soudce, generální advokáty, tajemníka a pomocné zpravodaje zároveň aplikují i některá obecná pravidla obsažená v protokolu o výsadách a imunitách Evropské unie.

---

89 TFEU, čl. 254 ve spojení s čl. 255

90 Ibid., čl. 254

91 Statut Soudního dvora Evropské unie, čl. 2

Soudcům je zapovězeno věnovat se jakékoliv činnosti svým charakterem odpovídající zaměstnání či podnikání, bez ohledu na okolnost, zda tak činí bezúplatně či za finanční odměnu. Výjimku z tohoto zákazu může udělit na základě rozhodnutí prosté většiny Komise. Výslovně jsou soudci rovněž vyloučeni ze zastávání jakéhokoliv správního či politického úřadu a při nástupu do funkce se dále zavazují zachovat důstojnost svého postavení a osobní čest ve vztahu k přijímání výhod či nabídek pozic po skončení jejího výkonu.⁹²

Ve výjimečných případech mohou být soudci své funkce a veškerých vyplývajících požitků zbaveni. Tento postup dle čl. 6 Statutu vyžaduje jednomyslné rozhodnutí všech zbývajících soudců a generálních advokátů. Důvody, pro něž by soud mohl shledat nezbytným se k tomuto opatření uchýlit, jsou vymezeny velmi obecně jako stav, kdy soudce přestane splňovat nezbytné podmínky pro výkon funkce nebo plnit povinnosti z jeho funkce vyplývající. K uplatnění tohoto institutu doposud v praxi nikdy nedošlo a není tedy možné jednoznačně ohraničit kategorii okolností naplňujících hypotézu této normy, avšak s vysokou mírou pravděpodobnosti lze na základě kontextu odhadnout, že by se jednalo zejména o případy flagrantní korupce, jednání v hrubém rozporu s principy evropského práva či jiné zvláště závažné porušení obecné morálky.

Administrativně je soud v současnosti rozdělen na devět senátů zasedajících buď v základním složení po třech, či v rozšířeném složení po pěti soudcích.⁹³ Každý ze senátů má vlastního předsedu, voleného členy senátu na tříleté funční období. Kromě základních a rozšířených senátů může soud zasedat ještě ve dvou širších formacích: Velkém senátu o patnácti členech a v plénu. Velkému senátu je přiděleno rozhodování kauz v případech, kdy o to požádá buď členský stát nebo orgán unie, které je stranou tohoto sporu. V plenárním složení ESD rozhoduje vždy v řízení vedených dle čl. 228 odst. 2 (o odvolání Evropského ombudsmana), čl. 245 odst. 2 či 247 (o nuceném odchodu či ztrátě penze člena Komise) a 286 odst. 6 TFEU (o ztrátě funkce či ztrátě

---

⁹² Statut Soudního dvora Evropské unie, čl. 4

⁹³ Přehled aktuálního složení senátů ESD dostupný na http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7029/

penze člena Účetního dvora) a dále na základě vlastního rozhodnutí ve výjimečných případech, které shledá zvláště významnými.

Soudci jsou vyloučeni z jakékoliv účasti na projednávání případů, v nichž již byli dříve angažováni jako zástupci nebo poradci jedné ze stran, nebo o níž již dříve rozhodovali z pozice člena soudního senátu, vyšetřovací komise, či jakéhokoliv jiného obdobného orgánu. Pokud některý ze soudců shledá, že z výše uvedených, ale i jiných zvláštních důvodů není způsobilý k účasti na věci, informuje o této skutečnosti předsedu soudu.⁹⁴ Obdobně předseda soudu informuje předmětného soudce o svém případném přesvědčení, že by se z určitých důvodů neměl účastnit na jednání a rozhodování dané kauzy. Statut ESD naproti tomu v poslední větě článku 18 výslovně vylučuje možnost některé ze stran domáhat se změny složení senátu na základě státní příslušnosti některého ze soudců nebo naopak pro absenci soudce reprezentujícího některý konkrétní členský stát.

3.5 Generální advokáti

Významným a z hlediska tradic právní kultury zemí německého okruhu rovněž neobvyklým prvkem institucionální architektury ESD jsou generální advokáti. Inspiračním zdrojem pro zahrnutí jejich funkce do systému ESD byl francouzský institut *Commissaires du Gouvernement*, specializovaných soudních osob pověřených vypracováváním nestranných rozborů právních otázek pro potřebu soudců *Conseil d'Etat*.⁹⁵

Generální advokáti tak představují v rámci procesního postupu velmi zvláštní článek. Užší podstata jejich činnosti spočívá v nestranné přípravě podkladů a rozborů klíčových právních otázek jednotlivých kauz. Jejich postavení však nezahrnuje jakoukoliv přímou rozhodovací pravomoc o průběhu nebo výsledku řízení a podání generálních advokátů nejsou pro soud svým obsahem právně závazná, avšak ve významném zlomku případů

⁹⁴ Statut Soudního dvora Evropské unie, čl. 18

⁹⁵ LAGRANGE, Maurice, *The Court of Justice of the European Communities from the Schuman Plan to the European Union*, str. 4

vahou své přesvědčivosti výrazně ovlivní konečné meritorní rozhodnutí, nebo jsou jím dokonce jejich podání v podstatných částech (téměř) doslova přejímána..

S účinností od 1. července 2013 působí při ESD devět generálních advokátů; jejich počet byl v souladu s čl. 252 TFEU navýšen rozhodnutím Rady EU 11009/13 a v říjnu roku 2015 dojde k dalšímu rozšíření tohoto kolegia na jedenáct členů. Funkční období generálních advokátů je stejně jako v případě soudů šestileté, s možností opakovaného jmenování, přičemž každé tři roky dochází k obměně poloviny jejich počtu. Společně se soudci jsou pro generální advokáty rovněž podmínky obecných osobních předpokladů pro výkon funkce a postup při nominaci, jmenování a případné zbavení funkce.

Narozdíl od 28 míst soudců připadajících rovnoměrně po jednom na jeden každý členský stát EU, při obsazování pozic generálních advokátů jsou privilegovány země s relativně nejvyšším počtem obyvatel. Šest pozic připadá šesti nejlidnatějším evropským státům: Německu, Velké Británii, Francii, Itálii, Španělsku a nově Polsku. Nominace na zbývající tři pozice pak rotují mezi ostatními členy unie dle abecedního pořadí názvu jednotlivých států v jejich úředním jazyce. Významným syntetickým efektem je pak v důsledku dvojí oslabení pozice „menších“ států – disproporčně nízké zastoupení zároveň spojené se slabší neformální pozicí jimi navržených generálních advokátů, kteří na rozdíl od reprezentantů „velké šestky“ nemohou svou funkci vykonávat po více období v řadě (a vybudovat si tak svou činností a senioritou respektovanější postavení).

Nejvyšším počtem jednotlivých jmenovaných generálních advokátů – a sice osmi – se společně pyšní Francie (Maurice Lagrange 1952-64, Joseph Gand 1964-70, Alain Louis Dutheillet de Lamothe 1970-72, Henri Mayras 1972-81, Simone Rozès 1981-84, Marco Darmon 1984-1994, Philippe Léger 1994-2006 a Yves Bot od 2006 doposud) a Itálie (Alberto Trabucchi 1973-76, Francesco Capotorti 1976-82, G. Federico Mancini 1982-88, Giuseppe Tesaurò 1988-98, Antonio Mario La Pergola 1995-99, Antonio Saggio 1998-2000, Antonio Tizzano 2000-2006 a Paolo Mengozzi od 2006 doposud).⁹⁶

---

⁹⁶ Aktuální seznamy současných a bývalých členů ESD dostupné na http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7026/ , respektive http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7014/

Následovány jsou Německem s pěti (Karl Roemer 1953-73, Gerhard Reischl 1973-1981, Carl Otto Lenz 1984-97, Siegbert Alber 1997-2003 a Juliane Kokott od 2003 doposud) a Spojeným královstvím se čtyřmi (Jean-Pierre Warner 1973-81, Gordon Slynn 1981-88, Francis C. Jacobs 1988-2006 a Eleanor Sharpston od 2006 doposud) zástupci. Po dvou generálních advokátech mají historicky Nizozemí (Pieter Verloren van Themaat 1981-86 a Leendert A. Geelhoed 2000-2006), Portugalsko (José Luis Da Cruz Vilaça 1986-88 a Luís Miguel Poiares Pessoa Maduro 2003-2009), Španělsko (Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer 1995-2009 a Pedro Cruz Villalón od 2009 doposud), Belgie (Walter van Gerven 1988-94 a Melchior Wathelet od 2012 doposud) a Dánsko (Claus Christian Gulmann 1991-94 a Micheal Bendik Elmer 1994-97).

Mezi země s jediným jmenovaným dále patří Lucembursko (Jean Mischo 1986-91 a 1997-2003), Řecko (Georges Cosmas 1994-2000), Irsko (Nial Fennelly 1995-2000), Rakousko (Christine Stix-Hackl 2000-2006), Slovensko (Ján Mazák 2006-2012), Slovinsko (Verica Trstenjak 2006-2012), Finsko (Niilo Jääskinen od roku 2009) a Švédsko (Nils Wahl od roku 2012).

Ještě přesnější představu o poměru vlivu vykonávaného prostřednictvím instituce generálního advokáta představuje přepočítání na „osoboroxy.“ Této statistice vévodí Francie s 61 a Německo s 60 osobo-lety, následovány Itálií se 44, Spojeným královstvím se 40, Španělskem s 18 a Nizozemím s 11. Všechny ostatní země doposud nepřekročily řád jednotek osobo-let. Nejdéle kontinuálně působícím generálním advokátem byl nadto s dvaceti lety ve funkci zástupce Německa Karl Roemer a rovněž Německem nominovaná Juliane Kokott je zároveň služebně nejstarším členem současného kolegia.

Z procesního hlediska mají generální advokáti významný, avšak pouze nepřímý vliv na průběh řízení. Obecně připravují a prezentují svá podání ke každé kauze rozhodované ESD, s výjimkami případů, které nepředkládají žádnou novou právní otázku; O vynětí generálního advokáta z těchto věcí rozhoduje soud. V souvislosti se stoupajícím

vytížením ESD rovněž roste relativní proporce případů, na nichž se generální advokáti nepodílí. V současnosti dosahuje tento podíl již mírně přes 50 %.⁹⁷

---

⁹⁷ Výroční zpráva ESD z roku 2012, str. 11, udává pro tento rok podíl kauz řešených bez vypracování zprávy generálního advokáta 53 %.

4. Komparace

4.1 Všechny státy jsou si rovny, ale velmoci jsou si ještě mnohem rovnější - Proporční a disproporční reprezentace v rozhodovacích orgánech

Prvním zřejmým poznatkem vyplývajícím z analýzy aktuální a historické podoby soudních systémů ESD a DSU je potvrzení obecného významu čiré politické síly pro mezinárodní vztahy. V rámci obou si státy nadané vyšší mírou vlivu a podílu zejména na fungování mezinárodní ekonomiky zároveň dokáží zajistit pevnější a významnější postavení v klíčových orgánech, byť v případě každého z nich této privilegované pozice dosahují odlišným způsobem a v odlišné intenzitě.

DSU

V rámci DSU je klíčovým mocenským tělesem primárně odvolací orgán a sekundárně rovněž generální ředitel WTO oprávněný za určitých podmínek nominovat prvoinstanční panely. Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, obsazení odvolacího orgánu rozhodně nereflektuje plné spektrum členství Světové obchodní organizace: Včetně v současnosti působících zástupců připadá na jeho 24 historických členů čtvero reprezentantů Spojených států amerických, trojice Japonců, trojice občanů zemí Evropské unie (Německa, Itálie a Belgie) a po dvou zástupcích Indie, Egypta a Filipín. Mezi zbývajících „jednorázovými“ členy naproti tomu chybí zástupci Indonesie, Pákistánu, Nigérie či Bangladéše (čtvrtého a šestého, sedmého a osmého nejlidnatějšího státu světa – přesto, že všechny patří k zakládajícím členům WTO) a také reprezentanti bývalých států východního bloku a nearabských rozvojových zemí Afriky.⁹⁸

---

⁹⁸ Seznam současných a bývalých členů odvolacího orgánu dostupný na http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/ab_members_descrp_e.htm

V případě obsazování pozice generálního ředitele je zjevná geopolitická nerovnost snad ještě výraznější, tentokrát ovšem se spíše eurocentrickým nádechem: Ze šesti generálních ředitelů sloužících od roku 1995 (včetně období transformace systému GATT na WTO) do současnosti byli tři občany zemí Evropské unie (Itálie, Irsko a Francie), přičemž mezi zbývajících osobami (občané Nového Zélandu, Thajska a nejnověji Brazílie) opět nápadně chybí kandidáti subsaharské Afriky či bývalých socialistických států.⁹⁹

Z hlediska mechanismu vzniku těchto disproportních výsledků je významné, že v rámci systému DSU nedochází pro odvolací orgán k formálnímu přidělování nebo rotaci jakýchkoliv „slotů“ rezervovaných pro určité země nebo skupiny zemí; Jediným reálně dodržovaným pravidlem je obsazování přiměřeně zohledňující rozdělení na rozvinuté a rozvojové státy, přičemž na první jmenované obvykle připadají čtyři místa.¹⁰⁰ Obsazování pozic konkrétními kandidáty po technické stránce probíhá na základě konsensuálního aktu DSB a je tak v posledku výsledkem diplomatického jednání, zákulisních tahů a tlaků, vzájemných protislužeb a dalších normativní kontrole a regulaci se vymykajících faktorů.

ESD

V případě ESD je formální situace diametrálně odlišná. Všechny členské státy Evropské unie jsou v soudním kolegiu Soudního dvora zastoupeny rovnoměrně jedním reprezentantem zastávajícím pozici vyhrazenou právě a pouze pro jeho domovský stát. I historicky, s jedinou drobnou počáteční výjimkou rotujícího obsazování dvou pozic zástupci jednoho státu (pro dosažení lichého počtu), byl tento princip dodržován a vše nasvědčuje tomu, že pro dohlednou budoucnost zůstane nezměněn.

Na první pohled se zde setkáváme s naplněním ideálu rovnosti mezi národy. Soudci samotní však nejsou jedinými osobami podílejícími se na tvorbě konečné podoby

⁹⁹ Seznam současných a bývalých generálních ředitelů WTO dostupný na http://www.wto.org/english/thewto_e/dg_e/exdgs_e.htm

¹⁰⁰ LOWENFELD, F. Andreas. International Economic Law, str. 168

rozhodnutí – v kolegiu generálních advokátů je situace již znatelně jiná. Jak bylo opět dříve podrobněji analyzováno v příslušné pasáži faktografického popisu fungování ESD, velcí Evropští hráči si v případě tohoto institutu zajistili hned dvojnásob posílenou pozici: Před nedávnou úpravou systému bylo pět z osmi generálních advokátů jmenováno pěti nejsilnějšími státy Unie – Německem, Francií, Itálií, Spojeným Královstvím a Španělskem. Všem ostatním zemím byli vyhrazeni pouze tři zástupci, a to navíc v systému rotace, která v kontrastu k postavení generálních advokátů „stálých zemí“ znemožňovala těmto reprezentantům kontinuální působení přesahující jedno funkční období.

Vzájemné poměry uplatňované v rámci systému byly v tomto roce pozměněny a další posun nabude účinnosti do roku 2015,¹⁰¹ avšak nakolik má tato aktualizace (s výrazným zpožděním) odrážet významné rozšíření počtu členů EU po roce 2004, lze ji jen obtížně považovat za krok spravedlivějším směrem. Do klubu privilegovaných přibylo Polsko a celkový počet generálních advokátů má být rozšířen na 11. Podíl menších zemí na všech obsazovaných pozicích tak sice vzrostl z 37,5 na 45,5 %, avšak ze subjektivního hlediska jednotlivých menších států ani zdaleka nekompenzuje téměř zdvojnásobení počtu členů Unie od přelomu tisíciletí; Hluchá období bez vlastního zastoupení v kolegiu se tak pro nečleny klubu ještě podstatně prodloužila.

Metoda zajištění disproporčního vlivu pro největší evropské ekonomiky prostřednictvím dosazování generálních advokátů byla konsistentně uplatňována již od počátku, kdy se o první dva posty podělily Francie a Německo, a lze tedy předpokládat, že je z ní vyplývající výhoda skutečně vnímána jako podstatná.¹⁰² O jakou výhodu se ovšem jedná, jestliže generální advokáti sami postrádají pravomoc jakéhokoliv formálně závazného zásahu do rozhodování soudu?

Generální advokát v kauzách, u nichž není od vypracování jeho zprávy pro absenci nezodpovězené právní otázky upuštěno, působí na dvou základních frontách: Shromažďuje podklady (spočívající zejména v historii právního nakládání s příslušnou

---

101 Rozhodnutí Rady EU 11009/13

102 TAMM, Ditlev, *History of the European Court of Justice*, str. 18

problematikou a širších souvislostech a dopadech možných přístupů) a (nominálně) na jejich základě prezentuje senátu vlastní návrh řešení případu.¹⁰³

Byť se v této konstelaci nemusí soud názory a návrhy generálního advokáta v žádném ohledu řídit, již pouhým faktem své existence vykonávají na rozhodovací činnost senátu tlak. Je-li zpráva generálního advokáta vypracována dostatečně kvalitně (zejména ve smyslu logické konsistentnosti a argumentační přesvědčivosti), nebo i alternativně má-li příslušný generální advokát alespoň vybudovanou dostatečně významnou profesní pověst, soud její obsah fakticky nemůže ignorovat; Tj. musí se zpravidla sám se zprávou (nebo s jejími jednotlivými argumentačními celky) buď primárně ztotožnit, nebo se vůči nim vymezit. Tato „řemeslná nezbytnost“ poskytuje generálním advokátům značnou moc nad obsahem a podobou právního diskursu.

Tato „hra“ se odehrává přinejmenším na dvou úrovních: Generální advokát jednak usiluje o přijetí svého názoru pro jednotlivou kauzu a jednak usiluje o prosazení a udržení své vlastní širší právně-filosofické vize v agregátních výstupech soudu. V tomto snažení mají generální advokáti dvojí výhodu: Díky svému nižšímu počtu a samostatnému postupu jsou jejich individuální názory proporcčně „hmotnější“ a viditelnější než postoje jednotlivých soudců (které mohou být vyjádřeny pouze po kolektivní filtraci ostatními členy senátu) a současně forma jejich vyjádření prostřednictvím vypracovávaných zpráv je méně zpětně svazující.

V rámci „boje“ o konečnou podobu judikatury (který, jak by mělo být poznamenáno, se odehrává jak uvnitř soudu samotného, tak i ve vnějším dialogu s odbornou veřejností, národními soudy a politickou reprezentací členských států i Unie samotné) jsou soudci omezeni na publikaci kolektivních precedentních¹⁰⁴ rozhodnutí v konkrétní věci, pouze jejichž prostřednictvím mohou své širší postoje a názory vyjádřit. Tato rozhodnutí pro svou komitologickou povahu jednak nevyjadřují postoj žádného z jednotlivých soudců

---

103 Statut ESD, čl. 252

104 Ne zcela přesný výraz „precedentní“ zde má širší význam „Buď nastolující nové pravidlo, nebo již nastolené pravidlo následující.“ Podstatou je zde v každém případě určitá závaznost vyjádřeného prvního názoru do budoucna; viz KÜHN, Zdeněk, BOBEK, Michal, Judikatura a právní argumentace, str. 303 a násl.

v plné šíři a současně závazným způsobem ovlivňují rozhodování soudu do budoucna. Generální advokáti, byť i je nezbytně do jisté míry zavazují postoje vyjádřené v předchozích aktech, mohou naproti tomu s obsahem a vyzněním svých zpráv nakládat podstatně pružnějším způsobem a dle potřeby tak měnit „úhly útoku“ na doktríny, s nimiž nesouhlasí.

Generální advokáti nominovaní „stálými členy“ navíc svým služebním věkem (a z něho vyplývajícím formálním i neformálním postavením a praktickou zkušeností s fungováním systému) převyšují nejen své jednorázové kolegy, ale velmi často i samotné soudce – kupříkladu pouze Finský soudce Allan Rosas je služebně starší než současný doyen advokátského kolegia, Juliane Kokott, a to o jediný rok (další tři soudci se ujali funkce shodně v roce 2003) a zejména němečtí a francouzští generální advokáti patří i historicky k nejstabilnějším členům soudu vůbec.¹⁰⁵ Výše uvedené silně naznačuje, že generální advokáti mají schopnost výstupy ESD jak na individuální tak i agregátní úrovni podstatným způsobem ovlivnit a disproporční podíl nejsilnějších evropských států na obsazování této funkce tak přinejmenším potenciálně představuje významnou mocenskou páku k získání vyšší míry kontroly nad nominálně rovněž obsazovaným soudním dvorem.

Příčiny a dopady

Z obecného filosofického hlediska je k výše uvedenému naklání vah na místě poznamenat několik skutečností. První z nich je fakt, že určitá forma úlitby nejsilnějším je ve světě současné reálné mezinárodní politiky s nejvyšší pravděpodobností z podstaty věci nezbytná. Mezinárodní organizace obecně představují dobrovolné svazky států (a případně dalších entit) sdružujících se za společným cílem či zájmem a vzhledem k této skutečnosti musí členství v nich pro všechny zúčastněné zpravidla ve výsledku představovat čistý přínos.

---

¹⁰⁵ Aktuální seznamy současných a bývalých členů ESD dostupné na http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7026/ , respektive http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7014/

Regionální či globální hegemony ve své mocenské sféře inherentně disponují širokým spektrem prostředků použitelných k prosazení svých potřeb a požadavků i mimo rámec mezinárodních organizací, na rozdíl od „běžných“ států; Účast na kolektivních systémech regulujících některý z aspektů mezinárodních vztahů tak oproti původnímu „přirozenému stavu“ permanentní války a diplomacie dělových člunů zpravidla představuje pro velmoci spíše omezení vlastního dosahu a schopnosti ovlivňovat dění v příslušné oblasti.¹⁰⁶ Jako kompenzace za ústupek v podobě závazku podrobit se pluralitně dojednanému kompromisnímu normativnímu řádu je tak vyžadován rozsáhlejší podíl na jeho utváření a následném chodu, přiměřený obecnému významu dané velmoci. Nejzjevnějším příkladem mezinárodního orgánu založeného na této logice výměny unilaterální moci za privilegovanou formální pozici je Rada bezpečnosti OSN a skupina jejích pěti stálých členů.

Alternativně může *raison d'être* mezinárodního uskupení spočívat ve výhodách vyplývajících z nenulového součtu výsledků spolupráce v některé oblasti (např. obchod, výzkum); I v těchto případech velmoci „přinášejí více na stůl,“ ať již v kladné podobě agregátní produktivity, nebo záporné schopnosti sabotovat úsilí sdružení, do nichž by nebyly zahrnuty. Proti ideje zcela rovnému vlivu všech zúčastněných subjektů zde tak působí faktor rozdílného podílu „zásluh“ (nebo v horším případě nutnost touto formou defakto zaplatit výpalné).¹⁰⁷ Na okraj lze v příbuzném duchu poznamenat, že velmoci se obvykle rovněž disproportčně měrou podílejí na nákladech běžného chodu mezinárodních organizací.

---

106 Takto militaristicko-cynický pohled na mezinárodní komunitu se může jevit v dnešní době již jako překonaný, ale z dlouhodobého historického hlediska představuje současná doba cíleného dlouhodobého míru mezi mocnostmi a delegitimizace síly jako prostředku mezinárodní politiky výjimku z dosavadního empirického pravidla, která za svou existenci vděčí do určité míry právě ochotě hlavních mezinárodních hráčů účastnit se kolektivních systému řešení konfliktů.

107 Možným testem tohoto pohledu by byla analýza systémového uspořádání a míry rovnosti pravomocí v případě mezinárodních organizací a spolků působících v oblastech, v nichž mají naopak z faktických důvodů velké a obecně silné státy zhoršenou pozici – jako příklad se nabízí spolupráce v boji proti terorismu a šíření zbraní hromadného ničení, v nichž bývají naopak hegemony zpravidla častěji a zranitelnějším cílem než malé země, a v důsledku je pro ně aktivní spolupráce mezinárodní komunity relativně důležitější a cennější. *Ceteris paribus* by zde výsledkem mělo být rovnostářštější rozložení sil v orgánech a v procedurálních pravomocích. (V úvahu je ovšem nezbytné vzít i vliv dalších neformálních kompenzací a forem měkkého a tvrdého nátlaku, jež mohou velmoci uplatňovat paralelně.)

Druhá významná skutečnost se vztahuje k neexistenci jediného univerzálního měřítka spravedlivého rozdělení vlivu. Mezinárodní komunita nominálně funguje na bázi rovnosti všech suverénních států. I skutečné uplatnění tohoto ideálu by však stěžilo vedlo k výsledkům, které by bylo možné označit za nesporně spravedlivé; Pokud by republika Palau se svými 21.000 obyvateli vykonávala na mezinárodní scéně stejný reálný vliv jako Indie, jednalo by se o jednoznačnou újmu ideálu rovnosti všech lidských bytostí, neboť by v takovém uspořádání byli obyvatelé Indie oproti obyvatelům Palau zohledněni sotva jednou šedesátitisícinou. Obdobně nelze v ekonomických oblastech pod praporem naprosté rovnosti s čistým svědomím prosazovat shodné postavení Indie a Číny s více než pětinasobným hrubým domácím produktem a ještě výrazně vyšším podílem na mezinárodním obchodu.

Jedno z kritérií reprezentace nicméně musí být ve výsledku zvoleno jako základní, zatímco zbývající kritéria jsou ve větší nebo menší míře upozaděna. I při vědomí reálné nedosažitelnosti platónského ideálu dokonalé rovnosti však lze systémy stále posuzovat a hodnotit, přinejmenším ve vztahu k jejich vlastním deklarovaným cílům, jako spravedlivější a méně spravedlivé.

Ve prospěch řešení zvoleného Evropskou unií hovoří skutečně rovné rozložení základního vlivu vyplývajícího z obsazování samotných pozic soudců mezi jednotlivé členské státy. Význam zde jistě má i fakt, že agregátní rozdíly v ekonomickém výkonu a počtu obyvatel nejsou v rámci Evropy příliš propastné (ani poměr mezi nejméně lidnatou Maltou s necelým půl milionem obyvatel a největším Německem nedosahuje zdaleka hodnot obdobných extrémů na půdě WTO); stejně jako skutečnost, že míra důležitosti rozhodnutí učiněných na půdě ESD je pro jednotlivé země a chod jejich vnitřních záležitostí v poměru k obecným mezinárodním organizacím značná a jako taková si vyžaduje v rámci systému i vyšší ochotu ke kompromisu a dělbě vlivu.

Efekt generálních advokátů by v tomto kontextu bylo možné vnímat spíše jako přiměřený korektiv zohledňující relativní hlas obyvatel nejlidnatějších zemí (neboť obsazování pozic stálých generálních advokátů je přidělováno a rozšiřováno na základě relativního pořadí států dle počtu obyvatel) – na druhou stranu je však nezbytné

nezapomenout, že evropské mocnosti měly disproporční vliv i na přijetí tohoto zdánlivě neutrálního kritéria, zřejmě při velmi dobrém vědomí skutečnosti, že projekce demografického vývoje jim tyto pozice pevně zaručují i do budoucna.

V případě DSU je celý systém ve své nakloněnosti mnohem lineárnější a jednoznačnější: Silné ekonomiky (a ekonomická uskupení) si dokáží prosadit prostřednictvím zákulisních jednání a diplomatických tlaků do klíčových soudních pozic své vlastní zástupce, na úkor slabších zemí. Absence předem stanovených slotů vyhrazených pro konkrétní státy nebo skupiny států (nebo plánu rotace takových slotů)¹⁰⁸ pak na jednu stranu zbavuje slabší hráče jakéhokoliv jistého nároku, ale na druhou stranu však v kontextu systému hlasování a rozhodování DSB umožňuje jednotlivým státům efektivní tvorbu zájmových bloků schopných prosazovat kandidáty způsobilé reprezentovat jejich úhel pohledu alespoň kolektivně.

Podstatným vlivem, jenž se na konečném efektu disproporčního rozdělení pozic na rozhodovací činnost soudních orgánů podílí, je ale také přístup k národní příslušnosti soudních osob ve vztahu k samotným stranám kauzy a jejímu předmětu.

4.2 Kdo jsme, abychom soudili? - Státní příslušnost soudních osob a účast na rozhodování kauz

Dalším významným problémem, s nímž se oba systémy vypořádávají odlišnými způsoby, je řešení účasti „podjatých států“ na jednotlivých kauzách. (Termín „podjaté státy“ by v tomto případě měl být striktně vzato ohraničen hned dvěma sadami uvozovek, nejen kolem přibližně přesného výrazu „podjatost“, ale i kolem slova „státy“, neboť vztah zemí a jimi nominovaných reprezentantů není vždy nezbytně přímočarý.)

---

¹⁰⁸ viz DSU, čl. 17 odst. 3

Konkrétní uspořádání DSU a ESD

DSU pro tento případ volí, alespoň v první instanci, cestu možnosti poměrně velmi širokého vylučování arbitrá s vazbou na stát, u nějž existuje (byť jen) možnost zájmu na výsledku sporu. Systém do této podoby přirozeně dospěl navzdory některým formulacím relevantních smluvních ustanovení navržených s cílem potlačit využívání vylučování coby obvyklého postupu.¹⁰⁹ Právo vyloučit nežádoucí členy panelu je limitováno existencí sekundárního postupu, při němž po uplynutí lhůty k dosažení konsensu mezi stranami dojde k ustanovení panelu generálním ředitelem WTO, avšak konečným výsledkem bývá v obou případech konzervativní obsazení zástupci nezainteresovaných zemí.

Systém ESD je naproti tomu založen na úplné formální slepotě vůči státní příslušnosti soudních osob a uchyluje se k vyloučení soudců či generálních advokátů pouze z důvodu existence konkrétních personálních vazeb na předmět samotné kauzy či její strany, a to navíc rozhodnutím soudu samotného, založeným na jeho vlastní úvaze, bez nároku stran na závazný vstup do procesu jeho utváření.¹¹⁰

S obdobným přístupem se ovšem setkáváme i u „druhé instance“ systému DSU, u odvolacího orgánu. Z jeho sedmi členů je pro účely odvolání vytvářen tříčlenný senát, a to na základě předem determinujícího pravidla jejich postupné rotace, bez ohledu na státní příslušnost.¹¹¹ Systém DSU je tak v porovnání se systémem ESD patrným způsobem podivně nedůsledný, když na jednu stranu fakticky otevřeně přiznává význam státní příslušnosti pro výsledek sporu v rámci fáze řízení před panelem, avšak na druhou stranu v následném (a často v důsledku významnějším) procesním kroku již neposkytuje stranám žádný nástroj korekce; Silně nerovnoměrné poměry zastoupení jednotlivých členských států v odvolacím orgánu dále podtrhují paradoxní povahu tohoto uspořádání.

---

109 LOWENFELD, F. Andreas, *International Economic Law*, str. 162

110 Statut ESD, čl. 18

111 DSU, čl. 17 odst. 1

Podstata podjatosti

Jaká další možná řešení problému „podjatých států“ se nabízejí? Na úvod prozkoumejme otázku, zda a za jakých podmínek představuje státní příslušnost skutečně reálnou překážku nezaujatému rozhodování. Tato kategorie by přitom měla být striktně oddělena od podjatosti existující na osobní úrovni jednotlivých konkrétních soudních osob (pro jejich vztah ke stranám, konkrétním zástupcům stran, ke kauze samotné, či jejich osobní zájem na výsledku); Jinými slovy by se mělo jednat o faktory, jejichž přítomnost lze předpokládat s vysokou mírou uniformity mezi všemi nebo téměř všemi i) občany daného státu, nebo ii) alespoň mezi podmnožinou občanů, z nichž jsou soudní osoby mezinárodního soudního orgánu vybírány.¹¹²

Přítomnost a projevy podjatosti

První relevantní dimenzí je v tomto případě existence a intenzita základní motivace vedoucí soudní osoby k tendenci modifikovat prostřednictvím svého vlivu rozhodnutí orgánu ve prospěch či k újmě některé ze stran, specifickěji některého státu či skupiny států; A tato motivace skutečně může být přítomna a to na dvou úrovních: vnitřní – osobní, a vnější – politické. Na osobní úrovni tato motivace může existovat primárně v podobě silné identifikace s vlastní pospolitostí, ale potenciálně rovněž ve formě nepřátelských pocitů vůči některé konkrétní zemi, jejím obyvatelům, rase, ekonomickému systému, náboženskému vyznání nebo politické ideologii. (Na druhou jmenovanou negativní podobu osobního zaujetí bývá přitom formálně obvykle kladen menší důraz, byť je zřejmé, že rozhodování sporu Nigérie s Nizozemím by spíše nemělo být svěřeno reprezentantům někdejšího rasistického režimu Jihoafrické republiky a kauza USA by naproti tomu asi neměla být krátce po pádu Pinochetovy junty řešena zástupci Chile.)

---

¹¹² Význam tohoto odlišení bude patrný vzápětí.

Politická úroveň motivace k podjatosti má přímou návaznost na míru kontroly vykonávanou nominujícími státy vůči jejich reprezentantům, na něž následně mohou v různé míře vyvíjet přímý či nepřímý, pozitivní či negativní nátlak na modifikaci rozhodnutí v souladu s aktuálními domácími či mezinárodními zájmy dané země. Tento vliv může být zvláště silný v případech, kdy je v rámci systému obvyklou praxí nominace úředníků, diplomatů či dalších osob s přímou vazbou na domácí exekutivu.

Tím byla konstatována možnost existence motivace k zaujatému rozhodování založená na státní příslušnosti. Jakými způsoby se však tato motivace může prakticky projevit? Druhá dimenze podjatosti je představována spektrem možných postojů zaujímaných v rámci rozhodovacího procesu motivovanými osobami. Tato škála teoreticky sahá od otevřeného a přiznaného primariátu politických, ekonomických nebo ideologických domácích zájmů nad nezaujatým výkonem soudní činnosti, přes různá stádia méně nápadného „naklánění vah,“ přes důslednou neutralizaci jakýchkoliv projevů podjatosti, až po možné případy přehnané kompenzace vedoucí k ostenzivnímu zaujímání opačných pozic.

Konečný vnější projev podjatosti je pak výsledkem společného působení vnitřních a vnějších faktorů motivace, případných vnitřních a vnějších kompenzačních činitelů, v kombinaci s mantinely stanovenými procedurálními pravidly soudního orgánu, to vše zpracováno psychologickou černou skříňkou předmětné soudní osoby. Je přitom zřejmé, že vyšší intenzita motivace a pluralita motivujících faktorů zpravidla povede k extrémnějším odklonům od platónského ideálu slepě vykonávané spravedlnosti.

Významnou zvláštní vlastností analyzovaného typu podjatosti vycházejícím ze státní příslušnosti je jeho „generální příčina“ - na rozdíl od klasických případů obvykle vyvstávajících v rámci činnosti vnitrostátních soudů založených na specifické příčině: úplatku, personálnímu vztahu ke stranám či kauze, osobnímu prospěchu z výsledku. Podstatný teoretický rozdíl mezi kategoriemi generálních a specifických příčin spočívá v tom, že specifické příčiny nebývají navenek zřejmé, ale jejich přítomnost je pro existenci přímého signifikantu (přijetí úplatku, příbuzenského/společenského vztahu, ekonomického zneužití informací) zpravidla vždy hypoteticky objektivně dohledatelná

(vyšetřením korupce, osobních vazeb, investiční aktivity). U podjatosti založené na specifické příčině tak bude vždy existovat pro provinilce alespoň riziko odhalení a postihu.

Generální příčiny jsou naproti tomu obvykle zjevné již na základě obecné kategorizace subjektů a objektů (státní příslušnost, politické a ekonomické vazby jednotlivých zemí), avšak jejich přítomnost coby faktoru podílejícího se na rozhodovací činnosti nelze ve většině případů žádným způsobem zjistit jinak, než na základě jejich možného odrazu ve výsledku rozhodovacího procesu. Není zde totiž nezbytná existence přímého signifikantu v podobě konkrétního „povelu“ směřujícího vůči soudní osobě, neboť základní motivace může existovat a působit čistě na interní, subjektivní úrovni.

Různé podoby projevů podjatosti mají však s klesající intenzitou zároveň snižující se míru vnější rozpoznatelnosti. Hraničním bodem jsou zřejmě nejednomyslná rozhodnutí senátů u hard cases a čistých sporů hodnot (společenských nebo politických). V těchto případech nenese příklon na jednu či druhou stranu předělu žádný signál ohledně přítomnosti a dopadu podjatosti (byť rozhodnutí samo může mít v konečném důsledku významný vliv na zájmy jednotlivých států!) a zároveň se takové kauzy ve většině právních systémů vyskytují příliš zřídka na to, aby bylo možné zaujatost jednotlivých soudních osob prokazovat statistickými metodami. Významným důsledkem existence této kategorie kauz je praktická mezní nevysledovatelnost podjatého postupu, která znemožňuje eliminaci jinak než preventivním vyloučením osoby z účasti na rozhodování.

Jinými, stručnými slovy: Jestliže nelze vadné rozhodování v určitých případech ani za optimálních podmínek plně informace ex post vysledovat a poukázat na něj, neexistuje za takových podmínek žádné riziko odhalení a nelze tedy ani vytvořit důvěryhodný mechanismus hrozby postihu za takové jednání. Tudíž lze v takových situacích očekávat, že se motivované soudní osoby budou k nelegitimnímu ovlivňování rozhodovací činnosti soudního orgánu zpravidla uchýlovat. Z výše uvedeného je patrné, že obecný důvod pro obavy z vlivu státní příslušnosti na činnost soudních osob působících v rámci mezinárodních orgánů skutečně existuje.

Vztah států k předmětu kauzy

Druhou zásadním bodem je otázka, které státy jsou vlastně „podjaté?“ A jediná úplně správná, avšak nepřiliš uspokojivá, odpověď zní: „Všechny, které mají zájem na výsledku řízení.“ Tato množina, zdánlivě bez dalšího převzatá z obecných poznatků vnitrostátního práva, však v kvantitativně odlišném prostředí mezinárodní komunity nabývá podstatně jiných kvalitativních rozměrů.

Zatímco vnitrostátní právo může z praktického hlediska operovat tak, jako by množiny potenciálních stran sporu a dostupných soudních osob byly v zásadě nekonečné a neschopné významného průniku, v systémech, kde jsou základní jednotkou a subjektem samotné státy, toto pragmatické zjednodušení neplatí. Počet členů v kterékoliv mezinárodní organizaci nemůže v současnosti ani dohledné budoucnosti významně přesáhnout dvě stovky. Minimálně půl procenta (ale často podstatně více) všech potenciálních „soudců“ (v tomto bodě je pro zjednodušení kladeno rovnítko mezi státy a jejich reprezentanty) tak bude vždy zároveň přímou stranou sporu; k tomu je nezbytné přičíst všechny případné vedlejší účastníky s vlastními explicitními názory a postoji k řešení kauzy, a také ne vždy známý a zřejmý počet „tichých pozorovatelů,“ kteří se sporu žádným formálním způsobem přímo neúčastní, avšak jsou si vědomi dopadů jeho výsledku na jejich vlastní zájmy (ať již z hlediska precedentního posouzení hmotných kategorií nebo ustálení procesních principů a zvyklostí).

Poměr států/soudců se zájmem na výsledku řízení k celku je tak a) potenciálně extrémně vysoký, a b) ne vždy (nebo dokonce málokdy) jednoznačně určitelný. Jako v celku reálná se jeví i hypotéza, že v rámci každého systému mohou potenciálně existovat spory, jejichž výsledek ve větší nebo menší míře ovlivní *všechny* členské státy příslušné organizace. (Na poli ekonomie by možným příkladem mohl být spor dotýkající se principiálních základů kontroly nad mezinárodními finančními toky – kapitálové účty všech států mají ve svém souhrnu nulový součet a každá země účastnící se mezinárodního obchodu je tak z podstaty věci v určité míře buď kapitálovým

věřitelem nebo dlužníkem;¹¹³ Rohodnutí sporu zlepšující pozici jedné z těchto skupin na úkor druhé se tak dotkne všech účastníků normativního systému tyto transakce zastřešujícího.)

Vezmeme-li dále v úvahu vliv regionální spolupráce a sdružování do ekonomických či ideologických bloků, pravděpodobnost existence zájmu soudců na výsledku řízení se opět prohloubí, neboť prostřednictvím mezistátní kooperace mohou být na bázi *quid pro quo* sekundárně zainteresovány i země, jichž by se podstata kauzy jinak nedotýkala.

Z výše uvedených faktických okolností vyplývá podstatný nepříznivý závěr: V mezích případech zřejmě není možné ani za nejlepších podmínek a vynaložení maximálního úsilí vyloučit přítomnost zájmu na výsledku řízení u států, jejichž reprezentanti v tomto řízení figurují v pozici soudních osob, a to buď z důvodu existence takového zájmu u všech států, z jejichž občanů jsou pozice soudních osoby obsazovány, nebo z důvodu nemožnosti s dostatečnou mírou pravděpodobnosti existenci takového zájmu u jednotlivých zemí určit.

Tento poznatek je tak na jednu stranu nezbytné mít při navrhování procesního rámce a institucionální architektury mezinárodních soudních orgánů vždy na zřeteli (a zřejmě tedy klást v tomto ohledu důraz, spíše než na hrubou prevenci, na minimalizaci dopadů podjatosti a na eliminaci přímého vlivu domovských států na jimi nominované osoby) a na druhou stranu se jím nenechat zcela paralyzovat. Neboť ačkoliv může být zaujatost ze své podstaty potenciálně univerzální, přinejmenším se nevyskytuje u všech zainteresovaných zemí ve stejné intenzitě.

Formálně je z tohoto hlediska možné rozdělit ve vztahu ke konkrétní kauze jednotlivé země na kategorie primárních účastníků (která zahrnuje strany řízení a případné iniciátory řízení, pokud jim z procesního hlediska následně postavení strany není přiznáno), sekundárních účastníků (kteří mohou činit závazné procesní úkony, avšak nemohou s řízením samotným nakládat – do této široké kategorie spadají např. i vyjádření členských států v rámci řízení o předběžných otázkách před ESD),

---

¹¹³ DELONG, Bradford J., OLNEY, Martha L., *Macroeconomics*, str. 179 a násl.

intervenujících subjektů (obracejících se na soudní orgán s podnětem postrádajícím procesní závaznost – typickým příkladem je amicus curie brief) a zbytkové kategorie nezúčastněných.

Po materiální stránce se jeví jako nejvýstižnější dělení na subjekty sporu (přímo závazně ovlivněné výsledným posouzením kauzy), jiné státy (či entity nadané mezinárodněprávní subjektivitou) s přímým zájmem na faktickém předmětu kauzy (např. stát dodávající komponenty pro konečný výrobek produkováný stranou sporu, jehož dovoz do spotřebitelského státu je údajně neprávem omezován), státy se zájmem na posouzení právních či faktických otázek vyplývajících z kauzy, a zbytková kategorie států, pro něž z kauzy nevyplývají žádné zřejmé důsledky.

Při kombinaci obou hledisek zde na jednom extrému leží zjevně podjatá a snadno identifikovatelná skupina iniciátorů řízení, aktorů a respondentů. Na druhém konci spektra jsou mimo stojící, nezúčastněné státy bez zájmu na průběhu, závěru či důsledcích řízení; soudní osoby nominované právě a výlučně z reprezentantů této skupiny jsou jako jediné striktně způsobilé a vhodné k nezaujatému posouzení předmětné kauzy. Mezi nimi se pak rozprostírá široká skupina zatížená větší či menší mírou navenek objektivně různě patrného zaujetí.

Komplikace s praktickým přístupem k podjatosti vyplývají především ze dvou souvisejících bodů: i) Obtížnosti objektivního stanovení přítomnosti zájmu na výsledku řízení u států formálně na kauze nezúčastněných, a ii) posouzení významu vedlejšího účastnictví či jiné formy intervence. Má-li být v rámci daného systému brána státní příslušnost soudních osob v potaz, je zjevné, že měly být z rozhodování vyloučeny osoby s přímou vazbou na strany sporu (nebo jeho iniciátory) – zde může formální postavení ve sporu zároveň sloužit jako neomylný indikátor zájmu na jeho výsledku.

Jeden ze směrů této příčinné souvislosti se však rozpadá, jakmile státy mohou svou formální pozici v rámci řízení svobodně určit na základě rozhodnutí o využití či

nevyužití některého z prostředků vedlejší účasti či intervence.¹¹⁴ Pokud by se pravidla pro vylučování podjatých soudních osob řídila pouze formálními ohledy, vytvářela by konflikt se zájmem systému samotného na otevřeném a efektivním řešení sporů jeho členských států prostřednictvím možnosti ostatních subjektů vyjádřit v rámci kauzy své vlastní postoje ke konkrétní otázce nebo obecnějšímu problému (namísto jejich separátního řešení prostřednictvím dodatečně otevíraných sporů). Státy, které by za jiných okolností ke kauze přistoupily či do ní jiným procesním způsobem zasáhly, totiž mohou v případě účasti vlastního reprezentanta na jejím rozhodování raději zvážit, zda svou podjatost „nezatajit“ a nezajistit si tak vyšší efektivní schopnost uhájit své zájmy přímým ovlivněním výsledku kauzy.

Na druhé straně, ačkoliv i sekundární účast lze po kvalitativní stránce považovat za zjevný projev alespoň nějaké míry zájmu na výsledku řízení, z kvantitativního hlediska může být intenzita nebo význam tohoto zájmu relativně marginální. V porovnání s hodnotou představovanou v prostředí velmi omezeného okruhu způsobilých soudních osob možností využít zástupce takto zaujatého státu k výkonu soudní funkce může být v určitých případech přijatelně nízká, nebo dokonce in extremis zanedbatelná (právě v již zmiňovaných situacích, ve kterých lze předpokládat určitou míru zájmu u *všech* členských států příslušného systému).

Jako jediný přiměřený se tak z hlediska praktického chodu soudních orgánů jeví přístup zohledňující při stanovování mezí přípustné míry zaujetí kombinaci materiálních a formálních faktorů, pravděpodobně vylučující na formálním základě z rozhodování zástupce primárních účastníků kauzy a na podkladě materiálního posouzení reprezentanty zemí podstatně zainteresovaných na předmětu řízení samotném nebo na otázkách z něj vyplývajících. V případě sekundárních účastníků a intervenujících států by měl být ideálně uplatněn pozitivní test rozumného prokázání absence „nadlimitního“ zájmu, u formálně nezúčastněných subjektů pak test negativní.

---

¹¹⁴ viz např. oprávnění členských států a orgánů Unie vyjadřovat se k řešením předběžných otázek dle čl. 96 odst. 1 Jednacího řádu

Vztah reprezentantů k domovským státům

Poslední ze základních kamenů konstrukce obecné systematiky vlivu generální podjatosti na rozhodovací činnost mezinárodních soudních orgánů je problematika přenosu zájmů mezi domovskými státy a jimi vysílanými reprezentanty. Jak bylo řečeno, generální příčiny zaujatého pohledu na řešení kauzy mohou v případě jednotlivých soudních osoby vyplývat buď z osobních vnitřních podnětů (např. vlasteneckého přesvědčení) nebo z přenesených konkrétních politických zájmů vlády svého státu.

Domovské státy přitom zpravidla mají přímou kontrolu nad výběrem osob, které je na jednotlivých pozicích v rámci mezinárodní organizace budou reprezentovat, obvykle cestou nominace vhodného kandidáta pro následný proces dodatečného schvalování. Zejména v případech, kdy je možný opakovaný výkon činnosti po více funkčních obdobích, jsou kandidáti i po nástupu do funkce závislí na ochotě domovského státu znovu je na příslušnou pozici znovu navrhnout, a tedy potažmo i na udržení si příznivého domácího obrazu; To může zjevně motivovat soudní osoby k prosazování pozic v danou chvíli záměrům a potřebám svým státům vyhovujících.¹¹⁵

Další složkou vazby mezi domovským státem a jím vyslanými osobami může být i perspektiva dalšího kariérního postupu ve vnitrostátní hierarchii, následujícího po skončení výkonu předmětné soudní funkce. Zejména v případě mezinárodních orgánů tradičně obsazovaných z významné části kariérními diplomaty a vysokými úředníky existuje ekonomické v rovině nad rámec zájmu osob na opakovaných nominacích rovněž jejich motivace zajistit (nebo udržet) si důstojné a lukrativní profesní uplatnění i po návratu do vnitrostátních struktur.¹¹⁶

Konečně v extrémních případech mohou být vyslané soudní osoby ovlivněny i negativním tlakem svého domovského státu, vyplývajícím z hrozby společenského odsouzení nebo zostuzení, ekonomického postihu, administrativní či trestněprávní

---

115 BRZOBOHATÁ, Zuzana, Generální advokát a jeho vliv na činnost Soudního dvora, str. 13

116 LOWENFELD, F. Andreas. International Economic Law, str. 163

persekuce a šikany nebo, ve zcela nejhorších případech, přímého fyzického násilí proti osobě samotné nebo její rodině.

Vnější dopadem efektu tlaku vyvíjeného vládou domovského státu nemusí být (a zpravidla také v soudních systémech s alespoň základní mírou sofistikovanosti zřejmě nebude) otevřená podpora vlastní země v přímých sporech; spíše se může jednat o méně zjevné prosazování zdánlivě neutrálních obecných postojů a doktrín (např. prioritizace ochrany svobodného nakládání s přírodními surovinami oproti ochraně životního prostředí, či ochrany mezinárodních investic oproti právu států na regulaci strategických odvětví), které v daném kontextu domovský stát zvýhodňují. Takový výsledek je z hlediska zájmů fungování systému mezinárodního soudního orgánu zjevně nežádoucí a je tedy na místě usilovat o minimalizaci nebo ideálně úplné přerušeni vazby mezi vládou příslušného státu a osobami, které tento stát v rámci takového orgánu reprezentují v rozhodovacích funkcích.

Syntéza

Jaká možná komplexní řešení problému účasti zástupců „podjatých států“ se tedy nabízejí? Z předchozí analýzy klíčových aspektů podjatosti vyslaných soudních osob a jejich dopadů vyplývají dvě základní možné větve přístupu: Systém může usilovat o preventivní diskvalifikaci osob s (možným) zájmem na výsledku řízení z účasti na kauze nebo se může s aktivní úlohou takovýchto osob smířit a ve druhém plánu spíše usilovat o minimalizaci dopadu generální podjatosti na proces rozhodování. Fundamentálním dělení se tedy odehrává mezi systémy přistupujícími k vylučování reprezentantů potenciálně podjatých států, systémy otázku státní příslušnosti ignorujícími a, jako v reálném případě DSU, systémy kombinovanými.

Diskvalifikační systémy

Přístup vylučování z účasti na rozhodování má na své straně nezpochybnitelnou výhodu transparentní, rovné a zároveň relativně spolehlivé eliminace soudních osob

designovaných jako podjaté na základě zřejmých generálních příčin (tj. státní příslušnosti některé ze stran nebo jiných kauzy se úzce účastnících entit). Na druhou stranu může narážet na problém přítomnost příliš širokého tématu v kauze, který efektivně neumožní vyloučit zástupce všech států, které mají na výsledku svůj zájem.

Vraťme se v tomto bodě zpět k zdánlivě paradoxnímu uspořádání systému DSU (přiznání významu státní příslušnosti pro výsledky rozhodování v první instanci před panely a současná úplná ignorace tohoto problému v rámci řízení před odvolacím orgánem) zmiňovanému na počátku této kapitoly. Jaké je možné vysvětlení tohoto vnitřně rozporného přístupu?

Domnívám se, že hlavní roli zde hrají dva efekty, jež by bylo možno nazvat efektem presumpce profesionality stálých orgánů a efektem limitace uzavřených kolégií. Podstatou prvního jmenovaného je existence vyšší míry kontroly nad činností členů průběžně operujících těles se stálým složením. Na rozdíl od ad hoc jmenovaných arbitrářů připouští funkce kontinuálně působících soudců (či quasi-soudců) hlubší analýzu individuálního přístupu k výkonu soudní činnosti na základě výstupů dosavadního působení, a tím pádem i vyšší možnost vypořádání a doložení případného soustavného zaujetí ve prospěch (nebo k újmě) některého státu či skupiny států.

Vědomí této skutečnosti pak zpětně působí v osobní rovině na samotné soudce, jejichž profesionální reputace by mohla být nařčením ze zjevně nečestného výkonu funkce významně poškozena, a na diplomatické úrovni rovněž na proces jejich nominace a výběru. V důsledku tak je možné argumentovat ve prospěch teze, že ve vztahu k předcházení riziku zaujatého rozhodování lze vůči trvalým orgánům s relativně stabilním složením (oproti jednorázově utvářeným tělesům) uplatňovat nižší míru procedurální obezřetnosti.

(Je nicméně na místě poznamenat, že veškeré pojistky v rámci takového uspořádání fungují na měkké, neformální bázi a v mezních situacích tak neposkytují ochranu před reálnou změnou fungování systému pouze na základě překonání dosavadních nepsaných zvyklostí. Jako příklad obdobné degenerace soudního orgánu směrem k

politicko-diplomatické funkci lze uvést ranné působení Mezinárodního soudního dvora a jeho rozhodování např. v kauze Albánských výsostných vod, zjevně zabarvené polarizací vyvolanou počínající studenou válkou.¹¹⁷⁾

Druhý uvedený efekt „limitace uzavřených kolégií“ má základ spíše v problematice praktického fungování rozhodovacích orgánů. Architektura mezinárodních soudních orgánů se širokou členskou základnou podléhá dvěma hlavními protichůdným vlivům: snahou zajistit jejich dostatečně reprezentativní složení a snahou zároveň udržet orgán na přijatelně úzkém počtu členů tak, aby byl schopen zachovat si pružnost a operativnost.

Evropský systém a systém WTO se v tomto bodě opět, zřejmě primárně na základě dopadu reálných faktorů, ve svém přístupu opět rozcházejí. DSU, tvořící součást mezinárodní organizace aspirující na co nejširší účast států, volí poměrně velmi štíhlý sedmičlenný orgán omezující se na hrubé zastoupení světových a ekonomických makroregionů; Kolegium složené ze 123 soudců (počet účastníků Uruguayského kola vyjednávání systému smluv WTO)¹¹⁸ by zjevně nebylo reálně schopné při projednávání kauz a utváření doktríny jednat jako celek.

Jelikož praktické ohledy diktují nízký počet členů kolegia, není zjevný žádný uskutečnitelný kompromis a státní příslušnost sedmi osob není dost dobře možno zlomkově dělit k dosažení plného zastoupení, nezbývá jiné řešení, než se s výslednou podobou této situace smířit a nedostatečnou reprezentaci kompenzovat alespoň v rámci zcela otevřeného obsazování první instance, s korekcí v podobě blokace podjatých států. Z tohoto hlediska se zdánlivě paradoxní vztah mezi systémy ustavování panelů a odvolacích senátů jeví jako přiměřeně logické a pragmatické vyústění potřeby nalézt rovnováhu mezi dvěma protichůdnými tlaky.

Kořeny systému ESD naproti tomu leží u pouhých sedmero signatářů smlouvy o ESUO, tehdy ještě bez zjevné perspektivy významného navýšení počtu participantů; Přirozenou

117 Viz ICJ: Kauza Korfského průlivu, 1948 – odchylné stanovisko soudce Krylova

118 Domovská stránka WTO, kapitola "Uruguayské kolo" dostupná z

http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact5_e.htm

volbou tak byla pro obsazení vrcholného soudního orgánu (quasi-)rovná univerzální reprezentace všech členů. Skutečnost, že navzdory značnému rozšíření Unie po pádu železné opony, a tedy i počtu soudců na již nepřilíš pružných 28, nedošlo k revizi tohoto přístupu, lze vysvětlit okolností, že EU, a potažmo i její vrcholný soudní orgán, zároveň podstatně výraznějším způsobem než WTO zasahuje do oblastí tradičně považovaných za domény státní suverenity a proto musí v této oblasti zároveň nabídnout členským státům dostatečné institucionální záruky a páky.

(Kde v systému ESD je však nalézá svůj odraz požadavek operativní efektivity? Pokud bychom měli empiricky vycházet z velikosti vrcholného soudního orgánu volené v situacích, kdy není nezbytné zohledňovat požadavky numerické reprezentativnosti, vycházejí čísla pohybující se od 7 (případ původního složení Soudu pro ESUO a odvolacího orgánu DSB), přes 9 (Nejvyšší soud Spojených států), 12 (Nejvyšší soud Spojeného království), 15 (Mezinárodní soudní dvůr) až po 16 (Německý spolkový soud, rozdělený do dvou senátů po 8 soudcích). Tato čísla mohou poskytnou alespoň přibližnou představu o rozmezí a limitech počtu členů, v jejichž rámci je soudní orgán schopen ještě operovat jako celistvá tvůrčí jednotka – to opět potvrzuje praktický význam kolegia generálních advokátů, již podrobněji zmiňovaný v předchozí kapitole.)

Z výše uvedené analýzy zdánlivého paradoxu existujícího v rámci systému DSU tak lze dovodit obecný poznatek, že preventivní vylučování potenciálně podjatých soudních osob může z praktického hlediska rovněž velmi snadno narazit na limity vyplývající ze zúženého zastoupení ve vrcholných orgánech.

Toto riziko se jeví jako zvláště pravděpodobné vzhledem k tomu, že disproporčně silný vliv konkrétní „velmoci“ na chod a obsazování orgánu bude často založený na stejných ohledech, které budou současně ovlivňovat počet sporů, na nichž se stát bude před takovým orgánem účastnit. (Silné ekonomiky si v systému neúplné reprezentace jednak budou schopny prosadit do orgánů nadprůměrný počet svých zástupců a současně zřejmě budou stranou naprůměrného počtu řešených sporů.)

Jakýsi kompromisní rozsah zastoupení (tj. kolegium složené z 20 až 30 soudních osob, které současně neprokrývá celý rozsah členské základny) se jeví jako kombinace toho nejhoršího z obou světů: výsledkem je orgán ztrácející pro svou nabobtnalost potřebnou operační pružnost a schopnost kontinuálního přímého vnitřního dialogu, který zároveň přesto nedokáže poskytnout reprezentaci všem členům.¹¹⁹

Z výše uvedeného tak vyplývá existence přímé funkční vazby mezi institucionální architekturou a procedurálními možnostmi; Přinejmenším v tom ohledu, že pro mezinárodní soudní orgány s neúplnou reprezentací je obtížné zároveň implementovat systém preventivního vylučování zástupců potenciálně podjatých států. Co však opačný přístup v systémech univerzální reprezentace?

Jestliže mezinárodní soudní orgán svým složením plně odráží členství příslušné organizace (ať již z důvodu úzké členské základny nebo jiných politických či diplomatických příčin), neměla by teoreticky existovat překážka pro vytvoření systému rozhodování svěřeného pouze zástupcům nezaujatých (nebo alespoň nepříliš intenzivně zaujatých) států. V praxi by se mohlo jednat o metodu přidělování kauz při uplatnění předem stanoveného klíče (např. pravidelná rotace) na množinu soudních osob, z nichž by byli vyloučeni reprezentanti stran kauzy a dalších bezprostředně zainteresovaných účastníků. Přetrvávajícím problémem zde však zůstává „ideová zaujatost“ beroucí na sebe podobu prosazování obecných doktrín vyhovujících konkrétní pozici příslušného státu.

Systémy bez diskvalifikace

Uspořádání mezinárodních soudních orgánů, které se neuchyluje k vylučování zástupců zainteresovaných států z účasti na rozhodování kauzy, musí svými mechanismy čelit buď vnitřní a vnější motivaci soudních osob k podjatému rozhodování nebo degeneraci na čistě politicko-diplomatický orgán.

---

¹¹⁹ Pro srovnání přístupu k optimální velikosti orgánů viz. např. MAURIN, Vincenet, VIDAL, Jean-Pierre, Monetary Policy Deliberations: Committee Size and Voting Rules

Prvním bodem možného snížení vlivu domovského státu na jím vysílané reprezentanty je již omezení samotného okruhu způsobilých kandidátů. Důraz na vysokou odbornou způsobilost opřenou zejména o rozsáhlou předchozí praxi na pozici soudce či akademického odborníka je jednak schopen vyloučit skupiny osob s nejužší vazbou na vládní kruhy (tj. již dříve opakovaně zmiňované kariérní úředníky a diplomaty) a jednak ve zvýšené míře získat právníky s již existujícím a otevřeně vyjádřeným postojem k hlavním ideovým proudům příslušné specializace. To, spolu s případnými zkušenostmi v samotném nezávislém výkonu soudcovské profese, by mělo vést ke snížení rizika následného prosazování účelových postojů pro absenci přímého propojení s domovským establishmentem a pro existenci možnosti přezkoumat na podkladě přechozích výstupů (rozhodnutí, odborné práce) názorovou konsistentnost dané soudní osoby.

Druhým významným faktorem schopným omezit externí národní vlivy je dostatečné hmotné zajištění soudních osob. To by v primární rovině svou výší mělo (mimo jiné, v tomto kontextu) izolovat členy soudního orgánu od nejzákladnějšího pokušení v podobě prostých úplatků, avšak z dlouhodobé perspektivy může být ještě podstatnější jejich ekonomická situace po skončení funkce. Navazujícím tématem je již v některých systémech uplatňovaná limitace v následném profesním uplatnění, bránící obvykle zejména nepřímé korupci ze strany soukromého sektoru, jenž může za výhodná rozhodnutí nabízet lukrativní posty.¹²⁰

Související otázkou pak je, zda obdobné omezení neaplikovat i vůči pozicím ve státním aparátu nebo vůbec všem formám výdělečné činnosti, mimo aktivit klasicky považovaných za slučitelné soudní funkcí obecně (oblast akademie, umění, sportu atp.) Takový přístup by však zároveň vyžadoval pokračující finální kompenzaci takto ušlých příjmů, alespoň po určitou přiměřeně dlouhou dobu moratoria. Alternativně je myslitelná možnost využití emeritních soudních osob v rámci poradního či smírčího orgánu, který by jim zároveň poskytoval doživotní možnost honorovaného uplatnění.

---

¹²⁰ V případě ESD viz čl. 4 Statutu

Obdobných témat se dotýká i problematika délky funkčních období a opakovaných nominací. Čím jsou funkční období soudních osob kratší, tím vyšší je míra kontroly domovského státu vykonávaná prostřednictvím exekutivní nominace. Tuto skutečnost lze doložit následujícím myšlenkovým experimentem: Pokud by v hypotetickém extrémním případě byly soudní osoby nominovány (nebo re-nominovány) s frekvencí pouhého jednoho roku, rovnalo by se to při obvyklé průměrné délce řízení u mnohých orgánů efektivně opci domovského státu své reprezentanty po každém rozhodnutí přidělené kauzy v případě „nespokojenosti s výkonem“ odvolat.

Naopak dlouhá funkční období, ideálně bez možnosti opětovného jmenování, tuto formu kontroly efektivně eliminují. Zvláštní situace nastává u systémů, které umožňují pouze omezený počet re-nominací; Soudní osoby se při výkonu posledního možného cyklu ve funkci dostávají do pozice tzv. „lame duck“¹²¹ (doslova „chromé kachny“), která sice nedokáže nadále pokračovat se zbytkem hejna, ale na druhou stranu již není svázána obavami o zajištění budoucí nominace. Tento jev má svůj původ a hlavní význam ve vnitrostátní politice, avšak reálně se s ním setkáváme i u členů odvolacího orgánu DSB, omezených na dvě období po šesti letech.

Značný význam pro existenci a sílu kontroly domovského státu má i způsob publikace či nepublikace individuálního postoje soudců v rámci kolegiálního rozhodování. Je-li následně zveřejňován pouze většinový názor celku bez disentu a poměrů hlasování, domovský stát postrádá metodu pro přímé ověření „spolehlivosti“ svého reprezentanta, což snižuje schopnost na něj vykonávat efektivní nátlak. Ochrana poskytovaná takovým opatřením narůstá proporčně s velikostí samotného senátu.

Na druhou stranu však anonymizace a kolektivizace veškerých rozhodnutí (nad rámec omezení samotného právního diskursu) brání vzniku veřejného záznamu činnosti příslušného soudce, který by mohl sloužit ke kontrole konsistentnosti jeho přístupu a odhalení případného dlouhodobého účelového zaujetí ve prospěch některého státu nebo skupiny států. Optimálnost obou možností z hlediska minimalizace dopadů podjatosti je

---

¹²¹Definice dostupná na http://www.oxforddictionaries.com/us/definition/american_english/lame-duck

tedy nezbytné posuzovat až v kontextu fungování celého systému a poměru reálných specifických rizik spojených s každou z voleb.

Dalším z možných preventivních kroků je zajištění imunity soudních osob, a to v ideálním případě jak proti jakékoliv formě postihu za činy spáchané během výkonu funkce a za úkony s ním spojené, tak i v limitovanější podobě vůči veškerým trestním nebo administrativně-právním zásahům následujícím po konci jejího výkonu. Problematickým aspektem takového opatření je jeho zásah do vnitřních záležitostí a právního systému domovského státu, který zřejmě bude akceptovatelný pouze v rámci organizací založených na skutečně úzké spolupráci států v klíčových oblastech.

Jako ideální model se jeví hmotněprávní exempce vztahující se na samotná rozhodnutí a akty učiněné z pozice soudní osoby a procesněprávní imunita podmiňující stíhání přivolením ze strany příslušného soudního orgánu (nebo případně mezinárodních organizací, s níž je propojen) pokrývající veškerá další trestněprávní či přestupková řízení, a to buď doživotně, nebo alespoň po dostatečně dlouhou dobu po skončení výkonu funkce. Mechanismus imunity vůči vlastnímu státu by na sebe mohl vzít podobu vynětí poskytovaného např. vyšším úředníkům OSN.¹²² (Naprostá důslednost opřená o zkušenosti s totalitními režimy 20. století by nabádala k poskytnutí obdobné ochrany i nejbližším rodinným příslušníkům soudních osob.)

Předcházející opatření směřují fundamentálně k potlačení přímého a nepřímého externího vlivu vykonávaného exekutivou státu vůči jeho zástupcům. Podstatnou složkou možného celkového generálního zaujetí soudních osob je však i vnitřní podjatost vycházející z identifikace primárně s vlastním státem a národem, ale potenciálně se vztahující i k rase, náboženskému přesvědčení či ideologii. Jejímu vlivu je obtížné předcházet specifickými ad hoc opatřeními (snad s výjimkou výše zmiňovaných veřejných záznamů rozhodovací činnosti), neboť s výjimkou otevřených extremistů bude jakákoliv odhodlaná a kvalifikovaná soudní osoba pravděpodobně schopna své přebujelé subjektivní nacionální přesvědčení v rámci nominace, schvalování a výkonu funkce zatajit a popřít.

---

¹²² Úmluva o výsadách a imunitách Organizace spojených národů, čl 5

Jednou z možných okolností působících proti vnitřní motivaci soudních osob k zaujatému rozhodování je však existence silné ideové základny na straně samotné mezinárodní organizace nebo entity, k níž mohou soudní osoby cítit dostatečnou názorovou blízkost schopnou překonat nebo alespoň potlačit jejich původní identifikaci s ideou nacionalismu nebo jiného relevantního myšlenkového hnutí rozdělujícího svět na soupeřící skupiny.

Z praktického hlediska je doporučení: „Budujte entitě zastřešující váš soudní orgán vlastní charakter, s nímž se budou soudní osoby moci ztotožnit.“ ve většině případů jen obtížně proaktivně využitelné. Na druhou stranu v případech, kdy je vytvoření mezinárodní organizace vycházející ze společného ducha, hodnot a historické pospolitosti cílem samo o sobě, poskytuje takové uspořádání navíc v kontextu soudních orgánů výhodu v podobě obecně snížených nároků na prevenci dopadů osobního šovinismu. (Fakticky zde hovořím samozřejmě v první řadě o Evropské unii, ale neexistuje důvod, proč by obdobných cílů nemohly v budoucnu dosáhnout i jiné organizace regionální ekonomické a politické spolupráce.) Nakolik budou reprezentanti členských států schopni a ochotni přijmout za svou ideu „europolitismu,“ lze očekávat že v zájmu prospěchu celého projektu budou ochotni tlumit i judiciální projevy svého národního patriotismu.

Konečně na podobné „měkké“ úrovni může mít svůj význam i obecná kultura soudního orgánu a jeho tradice vnější komunikace a vystupování. Tento bod má úzkou souvislost s problematikou publikování či utajování disentů a transparentností řízení a procedur vůbec. Výraznější veřejný profil soudního orgánu a samotných soudních osob slouží k vytváření atmosféry odpovědnosti a zároveň pověsti a prestiže, která může zpětně působit na vůli a snahu soudních osob vyvarovat se kontraverzním aktům. To má opět svůj pozitivní a negativní aspekt, spočívající na jedné straně ve viditelnosti a penalizaci zjevně tendenčního rozhodování, ale zároveň i v možné penalizaci rozhodování z jakéhokoliv důvodu sporného či nepopulárního.

Komplexní souhra identity mezinárodní organizace, prestiže a významu jejího soudního orgánu a postavení, viditelnosti a pověsti jeho soudních osob obecně i individuálně je zřejmě příliš složitá a nepředvídatelná na to, aby bylo možné předem a pouze na základě normativních pravidel dospět ke konkrétnímu požadovanému výsledku. Přesto je zřejmé, že určité základní volby konečné fungování soudního orgánu a jeho robustnost vůči efektům podjatosti nastaví určitým směrem a že celkový efekt těchto nehmotných a nekvantifikovatelných faktorů může být v určitých konstelacích značný.

Zhodnocení

Jaké obecné závěry lze z předcházejícího rozboru vyvodit? Ve vztahu k dilematu diskvalifikace reprezentantů podjatých států se idea vylučování zástupců zemí se zájmem na výsledku řízení jeví jako problematická přinejmenším ze dvou úhlů: i) dostává se do rozporu se základními požadavky na velikost a reprezentativní složení soudního orgánu, a ii) zřejmě není schopna zajistit ochranu před vstupem reprezentantů států, které se sice přímo neúčastní kauzy, ale přesto je pro ně buď její výsledek nebo řešení vyplývajících právních či faktických otázek významné.

Naproti tomu větev řešení zaměřující se na výběr a úpravu postavení soudních osob, které by je v nejvyšší možné míře izolovaly od vlivu jejich domovských států (a, ideálně, zároveň minimalizovaly projevy subjektivní generální zaujatosti) pravděpodobně dokáže při správné kombinaci opatření dopady významně omezit výsledný efekt podjatosti na rozhodovací činnost soudního orgánu. Nadto jsou tato řešení bez komplikací aplikovatelná i v systémech primárně uplatňujících diskvalifikaci a nenesou s sebou závažná strukturální omezení, snad s výjimkou případných limitů délky funkčních období a vyšších finančních nákladů.

4.3 Výsledné porovnání - Jak si stojí systémy ESD a DSU ve srovnání s ideálem?

Byť morální hodnocení aktuálního stavu a fungování mezinárodních soudních orgánů nepředstavuje podstatu této práce, neexistuje důvod po předcházejícím načrtnutí určitých směrodatných kritérií nevyužít této příležitosti k učinění několika stručných poznámek s převážně politologickou hodnotou. Oba systémy zkoumané v rámci této práce představují ve své hlubší podstatě mechanismy řešení ekonomických sporů mezi nominálně si rovnými entitami s mezinárodněprávní subjektivitou¹²³ a jejich porovnání z hlediska kvantitativních měřítek spravedlnosti (především ve smyslu „příležitostí k rovnému posouzení věci“) se tak nejeví jako nepřiměřené, byť v případě ESD je na místě vzít na zřetel těsně provázanou povahu sdružení, které tento systém zastřešuje a z toho vyplývající zvláštní požadavky na něj kladené.

Systém DSU se při pohledu touto optikou jeví jako stále částečně setrvávající v obecné mezinárodněprávní rovině, v níž jsou spory řešeny především na základě pragmatického porovnání vzájemných sil a vlivů, se silným nádechem geopolitického „Pax Euro-Americana“ v pravděpodobně ozvěně dočasné drtivé hegemonie Spojených států amerických krátce po skončení studené války a rozpadu Sovětského svazu, která nezbytně poznamenala i vyjednávání o institucionální architektuře WTO.

Jeho metodika rozdělení personálního vlivu v rámci DSB jak z formálního hlediska (proces nominace členů odvolacího orgánu založený na otevřených volbách, favorizující státy s nejvyšší kapacitou pro zákulisní diplomacii) tak i co do svých výsledků (dosavadní disproporční zastoupení reprezentantů Spojených států, Evropské unie a Japonska) je zjevně silně nevyvážený. Stejně tak bariery bránící zejména vlivu domovských států na činnost soudních osob nedosahují ve všech ohledech optimální úrovně, zvláště vzhledem k velmi nedokonalému a nerovnoměrnému systému diskvalifikace na základě státní příslušnosti. Za relativní pozitiva by naopak v případě DSU bylo možné označit možnost anonymního disentu v rámci závěrečné zprávy obou „instancí“ a *cum grano salis* dvouinstančnost řízení jako takovou.

---

123 S drobnou výjimkou v podobě některých celních území s plným členstvím v WTO.

Uspořádání ESD se naopak na první pohled jeví jako blížící se platonickému ideálu: Všechny členské státy Unie jsou zastoupeny rovně jedním soudcem a zároveň je apriori upuštěno od zřejmě sysifovské snahy vylučovat z podílu rozhodování reprezentanty zainteresovaných států. Soudní osoby jsou rovněž ve vysoké míře izolovány od přímého vlivu svých domovských států kombinací předběžného vettingu ze strany zvláštní komise (složené převážně z bývalých soudních osob), velmi široké imunity vůči soudním řízením, dostatečného hmotného zabezpečení, zapovězení veškerých dalších výdělečných i nevýdělečných činností a formou určitého měkkého omezení vztahujícího se k přijímání benefitů a pozic po skončení výkonu funkce. Za z dlouhodobého hlediska zdaleka nejvýznamnější faktor působící na schopnost ESD vystupovat a konat jako skutečně nezávislý mezinárodní *soudní* (a nikoliv politický či diplomatický) orgán však osobně považují dlouhodobě budovaný ethos společné Evropské identity vytvářející předpoklady pro překonání vlivu partikulárních národních tlaků a zájmů.

System ESD se však přesto neubráníl úlitbě vlivu reálně nejsilnějších evropských států v podobě značně nerovnoměrně obsazované a zároveň poměrně vlivné funkce generálního advokáta. Dále by mu bylo možno vytknout relativně krátká funkční období s možností znovujmenování, absenci možnosti otevřeného disentu potenciálně vedoucí k zprůměrovaným komitologickým rozhodnutím a celkově upozaděnou a anonymizující úlohu jednotlivých soudců ve vystupování vůči veřejnosti.

5. Závěr

Které obecně platné závěry tedy lze z předchozí analýzy vyvodit? Jako první z významných zjištění se mi subjektivně jeví velmi široká a nevyzpytatelná podstata podjatosti soudních osob. Zatímco v případech zájmu na výsledku řízení vyplývajících ze specifických příčin (korupce, nepotismus) jsou národní i mezinárodní soudní aparáty obvykle připraveny i vybaveny se s tímto faktorem alespoň teoreticky vyrovnat prostřednictvím systémů odhalování existence takových vazeb a hrozby sankcí (a případné reálné suboptimální výsledky tak vyplývají spíše z nedostatků při praktickém uplatňování těchto opatření), případy generální podjatosti (z důvodů národního, náboženského, rasového nebo ekonomického přesvědčení) jsou na mezinárodní úrovni řešeny zpravidla nanejvýš snahou vylučovat z rozhodovací činnosti reprezentanty přímo zainteresovaných států či apelovat na profesionalitu soudních osob, a na vnitrostátní úrovni nejsou často brány v otevřené podobě vůbec v potaz.

Aréna mezinárodního práva pochopitelně poskytuje pro výskyt a projevy podjatosti z generálních příčin zřejmě nejživnější půdu; Avšak situace, v nichž může být soudce ve svém rozhodování zatížen navenek objektivně nezjistitelným zájmem na výsledku řízení, jsou snadno představitelné i v podmínkách vnitrostátního procesu: V národnostně, rasově či jazykově nehomogenních státech, nebo v zemích s výraznou ideologickou či ekonomickou polarizací.

Zaujetí na straně jediného soudce lze do jisté míry čelit rozhodováním v senátech a víceinstančností řízení, jež by měly individuální tendence do jisté míry zprůměrovat a vzájemně neutralizovat, avšak takové opatření ztratí převážnou část své účinnosti v podmínkách, kdy už samotná příslušnost k soudcovskému stavu může představovat určitý společenský „filtr“ nerovnoměrně propouštějící zástupce různých stran některého signifikantního předělu. Za úvahu tak stojí další hlubší zkoumání příčin, mechanismů a dopadů generální podjatosti a případný navazující pokus vyrovnat s velmi obtížným problémem návrhu praktických opatření, která by její vliv minimalizovala.

Tato práce rozhodně nemá ambici v tomto závěrečném shrnutí poskytnout jakkoliv definitivní dopovědi nebo návrhy řešení, ale považuje za smysluplné alespoň poukázat na existenci těchto otázek. Dalším možným krokem ve zkoumání této problematiky by mohl být statistický výzkum zaměřený na snahu zjistit a případně kvantifikovat přítomnost a intenzitu vlivu vyplývajícího z některých snadno identifikovatelných generálních příčin podjatosti na soudní rozhodování.¹²⁴

Druhým učiněným poznatkem, který považuji za zajímavý, je míra neefektivit systémů založených na diskvalifikaci soudních osob na základě státní příslušnosti. Kromě analyzovaného problému konfliktu s efektivní velikostí soudního orgánu a fenoménu „tichých pozorovatelů,“ které případná diskvalifikace jejich reprezentantů z rozhodování může odradit od aktivní účasti na sporu, na jehož předmětu mají vlastní zájem, se jedná především o značnou nedostatečnost tohoto opatření v poměru ke skutečným vlivům, které v této rovině působí.

V kontextu současné úrovně diplomatických vztahů a účasti v mezinárodních organizacích lze očekávat, že se případy explicitního nadržování vlastní zemi budou vyskytovat spíše vzácně. Naproti tomu situace, v nichž domovský stát stojící stranou sporu rozhodovaného vlastním reprezentantem může přímo či nepřímo těžit z určitého právního posouzení vyplývajících otázek budou podstatně častější a v některých případech dokonce nevyhnutelné. Diskvalifikační postup nepředstavuje zásadní problém sám o sobě, avšak pokud soudní systém převážně spoléhá na tento mechanismus na úkor dalších opatření směřujících k potlačení vlivu zaujetí u soudních osob, nestranný výkon jeho funkce může být, v závislosti na dalších okolnostech, významně narušen.

---

124 Jedním již existujícím příkladem této kategorie je statistická analýza výsledků trestního řízení vedeného ve Spojených státech proti Afro-Američanům, v porovnání s obžalovanými příslušníky majoritní bělošské populace. Zjištění této studie vedou k závěru, že Afro-Američané ve Spojených státech jsou v současnosti za srovnatelných podmínek disproporčně často shledáváni vinnými a odsuzováni k disproporčně přísnějším trestům, včetně častějších trestů smrti. Zdroj dostupný na <http://www.opensocietyfoundations.org/reports/racial-disparity-sentencing>

Tato studie se zaměřuje na problematiku vnímání rasy ve společnosti jako celku, spíše než na vliv individuálních postojů soudců, avšak uplatněná metodologie by mohla být s určitými úpravami zřejmě využita i k naznačenému zkoumání vlivu osobní generální zaujatosti.

Konečně posledním bodem, jemuž se v předchozím textu nedostalo příliš pozornosti, je samotný fakt nominace soudních osob jejich domovskými státy. Důvodem, proč byl tento významný faktor rozebrán pouze v rozsahu konstatování aktuálního stavu jeho průběhu a mechanismů, spočívá v současné praktické absenci smysluplných alternativ. Je zjevné, že v kontextu klasických mezinárodních organizací žádný suverénní stát dobrovolně nepřistoupí na oslabení nebo úplnou ztrátu svého vlivu na výběr osob, které jej budou v jejích orgánech zastupovat. Jako obdobně zřejmá (a částečně vyplývající) se jeví i hypotéza, že přerušení této vazby mezi reprezentujícími soudními osobami a exekutivou jejich domovského státu by do značné míry mohlo eliminovat externí politické vlivy na jejich rozhodovací činnost.

Přesto, že by tedy pravděpodobně bylo žádoucí proces nominace soudních osob v mezinárodních soudních orgánech významně pozměnit tak, aby byl v jeho rámci přinejmenším minimalizován veškerý domácí politický vliv, takový návrh se pohybuje na hraně utopie. Jediným důvodem, proč se jím alespoň v této okrajové podobě zabývat, je perspektiva dalšího právního, institucionálního a ideového vývoje Evropské unie.

Evropská unie pravděpodobně představuje jediné prostředí, v jehož rámci by bylo myslitelné do dohledného budoucna projektovat systém obsazování pozic Soudního dvora EU bez přímého vlivu vlád a parlamentů domovských států, při zachování stávajícího rozdělení zastoupení. Hlavními důvody jsou na jedné straně (snad) budoucí dostatečná „dospělost“ ideje jednotné Evropy a Evropské identity, překonávající čistě nacionální úhel pohledu, a na druhé straně existence propracované institucionální infrastruktury schopné tuto úlohu převzít.

Samotný mechanismus takového systému obsazování pozic soudních osob totiž není zdaleka triviální; Hrubá demokratizace tohoto procesu jeho přenosem ze sekundární nominace politickou reprezentací na primární nominací jakousi přímou volbou ze strany občanů by veškeré problémy související s hájením národních zájmů na úkor nestranného rozhodování pravděpodobně ještě prohloubila, nemluvě o nezbytnosti zahrnout do takového systému mechanismus užší selekce kandidátů, který by musel být zřejmě prováděn specializovaným odborným tělesem.

Na druhou stranu samotná EU již disponuje vlastním politickým aparátem poskytujícím reprezentaci všem členským státům a schopným se na výběru kandidátů podílet. Můj vlastní návrh systému nominací soudních osob Soudního dvora EU pro případ, že by v budoucnu mělo dojít k jeho odtržení od přímého vlivu samotných členských států, tak zahrnuje především možnost jediného funkčního období s delším trváním (10 až 15 let), návrh kandidátů metodou „kooptace“ ze strany současných i bývalých členů Soudního dvora EU a dalších vrcholných soudních orgánů členských států a potvrzení těchto kandidátů Evropským parlamentem, s případným právem veta ze strany Komise, sloužícím jako pojistka pro extrémní případy. Domnívám se, že takový systém by byl schopen zajistit minimalizaci interních i externích vlivů státní příslušnosti na rozhodovací činnost při současném zachování vysoké profesní úrovně navrhovaných osob a rovném podílu členských stát a jednotlivých právních kultur na obsazení soudu.

Seznam zkratk

WTO	Světová obchodní organizace
ESD	Soudní dvůr, součást Soudního dvora Evropské unie
DSU	Dispute Settlement Understanding,
DSB	Dispute Settlement Body
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
TFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
TEU	Smlouva o Evropské unii
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji
GATT 1947	Všeobecná úmluva o obchodu a clech z roku 1947
GATT 1994	Všeobecná úmluva o obchodu a clech ve znění pozdějších úprav

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní prameny:

BOSCHE, Van den, Peter, *The Law and Policy of the World Trade Organization: Text, Cases and Materials*, Cambridge: Cambridge University Press, 2008, 965 s., ISBN 978-0521727594

LOWENFELD, F. Andreas. *International Economic Law*, Oxford: Oxford University Press, 2003, 776 s., ISBN 978-0199264117

WALLACE, M.M. Rebeca. *International Law*, Londýn: Sweet & Maxwell, 2005, 370 s., ISBN 042 1884 10X

CRAIG, Paul, DE BÚRCA, Gráine. *EU Law: Text Cases, and Materials*, Oxford: Oxford University Press, 2008, 1148 s., ISBN 978-0-19-927389-8

LASSER, Mitchel. *Judicial Deliberations: A Comparative Analysis of Transparency and Legitimacy*, Oxford: Oxford University Press, 2009, 396 s., ISBN 978-0199575169

BOGUZSAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*, Praha: ASPI Publishing, 2003, 323 s., ISBN 80-86395-74-X

KŮHN, Zdeněk, BOBEK, Michal, *Judikatura a právní argumentace*, Praha: Auditorium, 2013, 496 s., ISBN 978-80-87284-53-3

JACOBS, G. Francis. *The Sovereignty of Law: The European Way*, Cambridge: Cambridge University Press, 2007, 264 s., ISBN 978-0521703857

BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, Praha: C.H.Beck, 2012, 300 s., ISBN 978-80-7179-606-0

BALAŠ, Vladimír, ŠTURMA, Pavel. *Kurs mezinárodního ekonomického práva*, Praha: C.H.Beck, 1997, 221 s., ISBN 80-7179-150-4

WEINBERGER, Ota. *Norma a instituce: Úvod do teorie práva*, Brno: Masarykova univerzita, 1995, 217 s., ISBN 80-210-1123-8

DELONG, J., Bradford, OLNEY, L., Martha. *Macroeconomics*, New York: McGraw-Hill/Irwin, 2006, 554 s., ISBN 0-07-111113-1

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*, Praha: Linde, 2011, 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0

Odborné články a práce:

ALTER, J. Karen, *The Multiple Roles of International Courts and Tribunals: Enforcement, Dispute Settlement, Constitutional and Administrative Review*, Northwestern University School of Law, 2012

ALTER, J. Karen. *The European Court's Political Power across Time and Space*, Northwestern University School of Law, 2009

TAMM, Ditlev. *The History of the Court of Justice of the European Union Since its Origin*, ze sborníku *The Court of Justice and the Construction of Europe: Analyses and Perspectives on Sixty Years of Case-law*, Haag, Asser Press, 2013

LAGRANGE, Maurice, *The Court of Justice of the European Communities from the Schuman Plan to the European Union*, Fernand Nathan/Editions Labor, 1979

SWEET, Stone Alec. *The European Court of Justice and the judicialization of EU governance*, Yale Law School, 2010

HONDIUS, Ewoud. *Precedent and the Law*, Netherlands Comparative Law Association, 2007

LEE, Kil Won. *Improving Remedies in the WTO Dispute Settlement System*, University of Illinois at Urbana-Champaign, 2011

VRANKEN, Martin. *Role of the Advocate General in the law-making proces of the European Community*, Anglo-American Law Review, 1996

SOLANKE, Iyiola. *The Advocate General – Securing Trust in the European Union Court of Justice?*, University of Leeds, 2011

Výbor mezinárodního obchodu Association of the Bar of the City of New York. *Composition of WTO Dispute Settlement Panels - ABCNY International Trade Committee Proposal*

BRZOBOHATÁ, Zuzana. *Generální advokát a jeho vliv na činnost Soudního dvora*, Masarykova univerzita, 2013, diplomová práce

MAURIN, Vincent, VIDAL, Jean-Pierre, *Monetary Policy Deliberations: Committee Size and Voting Rules*, Evropská centrální banka, 2012

Internetové zdroje:

Curia Europea; dostupný z <http://curia.europa.eu/>

World Trade Organisation homepage; dostupný z <http://www.wto.org/index.htm>

Orientační seznam vládních a nevládních členů panelů DSU; dostupný z https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=117689,117073,116010,114773,114098,113624,85286,82026,93357,85630&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextSearch=

Dispute Settlement System Training Module; dostupný z http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/disp_settlement_cbt_e/introl_e.htm

Zpráva o rasových nerovnostech v trestním řízení; dostupná z <http://www.opensocietyfoundations.org/reports/racial-disparity-sentencing>

Mezinárodní smlouvy a jiné normativní dokumenty:

Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes, příloha č. II mezinárodní Dohody zakládající Mezinárodní obchodní organizaci ze dne 15. dubna 1994.

Všeobecná dohoda o clech a obchodu, ve znění modifikovaném Všeobecnou dohodou o clech a obchodu 1994, ze dne 15. dubna 1994

Smlouva o fungování Evropské unie, konsolidované znění ze dne 26. října 2012

Smlouva o Evropské Unii, konsolidované znění ze dne 26. října 2012

Smlouva zakládající Evropské společenství uhlí a oceli, ze dne 18. dubna 1951

Statut Soudního dvora Evropské unie, konsolidované znění ze dne 11. srpna 2012

Pracovní postupy pro odvolací řízení odvolacího orgánu DSB, konsolidované znění ze dne 16. srpna 2010

Jednací řád Soudního dvora Evropské unie, 2012/C 307/01 ze dne 6. listopadu 2012,

Procesní pravidla pro zasedání Dispute Settlement Body, ze dne 16. ledna 1997

Úmluva o výsadách a imunitách Organizace spojených národů, ze dne 1. srpna 1946

Comparative analysis of the role of judges in international judicial bodies

Abstract

The proximate topic of this thesis are two of the most prominent international judicial bodies: The Court of Justice of the European Union, in the narrow sense of the term, and the Dispute Settlement Body of the WTO. The actual interest of the work however lies not in the history, normative underpinnings or operation of these institution per se, but rather in the general insights on judicial partiality, bias and relevant preventive mechanisms which can be gleaned from these two concrete examples.

The thesis does initially provide a brief overview of the actual workings of both systems, in order to establish a factual background on which to base its subsequent theoretical analysis. The second segment of the work then predominantly focuses on two phenomena – the distribution of representation in the relevant bodies of the judicial institutions from the perspective of individual member entities of both organizations, and the related issue of partiality of judges and other judicial or quasi-judicial figures in these systems; in particular their propensity towards championing national interest of their home countries, in lieu of a disinterested due performance of their duties.

The analysis initially examines the factual state of the outlined categories of representation and partiality at both international judicial bodies and subsequently attempts to deduce the general principles and relevant factors of their causes and effects on this basis. Where practicable, the thesis proposes a blueprint of an “ideal” foundation for dealing with these undesired phenomenon. The final chapter of the analysis provides a brief assessment of both systems the from the perspective of the findings and deduced recommendations.

The conclusion summarizes the findings and emphasizes the factors the author considers crucial in respect to judicial partiality and the prevention thereof.

Key words:

representation in bodies, status of judges, partiality

Klíčová slova:

zastoupení v orgánech, postavení soudců, podjatost